

SULAT SA MGA TAGA-ROMA

Dumating si Jesus bilang Tagapagligtas, at una sa lahat, hangad niyang ilitas ang sambayanang Judio. Nangusap siya sa kanila tungkol sa Paghahari ng Diyos, at naintindihan nila ito bilang paghahari ng Diyos sa kanilang sambayanan tulad ng paghahari niya sa buhay ng bawat isa sa kanila. Pinahalagahan niya ang kanilang mga inaasam sa buhay at binigyang-direksyon ang mga ito upang ibilang ang lahat sa pagmamagandang-loob ng Diyos: ito ang mabuting balita para sa kanila.

Ngunit pagkalipas ng ilang taon, sa pagsisimula ng misyon sa mga lupaing nasasakupan ng imperyo ng Roma, kailangang ipangaral din ang Ebanghelyo bilang mabuting balita sa mga Griyego na silang mga tagapakinig ni Pablo. Matatag ang kaayusan ng kanilang lipunan kayat hindi sila gaya ng mga Judio na paglaya ang hangad. Sa pananakop ng imperyo ng Roma sa mga bayan, pinawi nito ang dangal at mga ambisyon ng maliliit pati na ng malalaking bansa. Lumikha ito ng guwang sa kalooban ng mga tao na siyang magbibigay-lugar sa relihiyon at paghahanap ng kahulugan sa buhay. Interesado sila sa anumang may kinalaman sa tao, at sa kung anu-anong mga doktrina at relihiyo'y naghahanap sila ng daan para matakasan ang guhit ng tadhana. Sa kanila kailangang ipahayag si Kristo na siyang lulutas sa mga kontradiksyon at magbibigay-buhay sa kanila.

Sa sulat na ito sa mga Kristiyano sa Roma na kapitolyo ng imperyo, layunin ni Pablo na sagutin ang mga alalahanin ng mga Griyego nang hindi kinakaligtaan ang mga Judio. Marami ang mga Judio sa komunidad sa Roma gaya ng sa lahat ng komunidad sa buong imperyo. At para sa mga sumampalataya kay Kristo, problema nila kung saan nila ilalagay ang sarili sa relasyon sa Diyos matapos tanggihan ng kanilang sambayanan ang pananampalatayang-Kristiyano. Hanggang noo'y kaisa sila sa pag-asa ng kanilang bayan, sa pag-aakalang makikilala ng buong Israel ang pagdating ng Diyos na Tagapagligtas. Ngunit ngayo'y napakaliit na grupo lamang sila sa dulo ng mahabang kasaysayan.

Paglalahad tungkol sa buhay-Kristiyano ang malaking bahagi ng sulat sa mga taga-Roma. At hindi lamang parang mahirap kundi talagang mahirap itong intindihin. May mababasa tayo ritong mga paliwanag at paggamit sa ilang teksto sa biblia na kalimita'y ipagtataka natin dahil may mga pagkakataong pamamaraan ng mga rabbi sa Jerusalem ang ginagamit ni Pablo para patunayan ang kanyang mga argumento. Pero hindi agad na nakikita ang layunin ng mga tekstong ito ni ang gustong patunayan ng mga ito. Ipaliliwanag natin ang mga talatang ito. Ngunit maaari ring makalito ang sulat na ito sa maraming babasa nito na hindi sanay ituring ang

pananampalataya at buhay-Kristiyano bilang bunga ng kumbersyon sa sandaling madiskubre ninuman ang pagtawag at pagmamahal ng Diyos.

Hindi doktrina o teolohiya ang simula ni Pablo kundi sariling karanasan. Ang karanasan niya sa Kristong nabuhay, ang pagtawag at pagtatalaga sa kanya sa paglilingkod sa ebanghelyo at ang mahaba niyang karanasan sa buhay bilang apostol, ang mga kaloob ng Espiritung patuloy na gumagawa sa kanya, ang palagiang pakikipagbuklod kay Jesus na siyang Panginoon – sa mga ito nakaugat ang pananaw niya sa pananampalataya.

Kayats nagsasalita si Pablo tungkol sa pagliligtas ng Diyos na para bang hindi pansin ang magulong kalagayan ng Palestina kung saan katunggali ng nasyonalismo ng mga Judio ang mga Romano, at may kinalaman sa pulitika ang anumang adhikain sa relihiyon. Pagliligtas sa buong sangkatauhan ang pagliligtas ng Diyos ngunit sa puso ng mga tao ito nagkakatotoo; sa pagsagot natin sa panawagan ng Diyos nakasalalay ang lahat: may lakas ba tayo ng loob na manalig sa kanya?

Dahil mismo sa kanyang kasaysayan kaya inilalahad ni Pablo ang pagsampalataya bilang isang madulang kumbersyon. Alipin ni Kasalanan si Tao (mahalagang maintindihan natin kung ano ang gustong sabihin dito ni Pablo). Wala na siyang ano pang sagot na hinihintay kundi ang ating pagsampalataya, isang pananampalatayang magpapalaya sa atin.

Ito ang pagliligtas na ipinahahayag ng biblia ngunit hindi ito pagbabagong-anyo lamang o pagpapaging mas mabuti sa relihiyon ng mga Judio. Ipinapasok tayo ng ating binyag sa mahiwagang daigdig na walang iba kundi ang sa Kristong nabuhay: “nakay Kristo” na tayo at nabubuhay ayon sa kanyang Espiritu. Isang bagong panahon ang pinasisinayaan ng kaloob na Espiritu kung saan batas ng pag-ibig ang dahilan ng lahat para sa mga naging mga tunay na anak ng Diyos. Kayat babalikan ni Pablo ang pinoproblema ng mga Judio: paano iintindihin ang kasaysayang ito ng Israel na pinangakuan ng Diyos ng tagapagligtas gayong hindi naman nila siya kilala?

Ipinadala ni Pablo ang sulat na ito mga taong 57 o 58, at maaaring mula Corinto. Sa mga komunidad lamang na kilala niya nang personal siya sumusulat, at alam niya ang mga problema ng mga ito. Sa pagkakataong ito, gumagawa siya ng malawakang paglalahad ng pananampalataya, pagliligtas at buhay-Kristiyano. Ngunit sa ikalawang bahagi ng kanyang paglalahad sa pananampalataya, tinatalakay rin niya ang partikular na mga problema. Tulad sa iba pang bahagi ng imperyo, mahirap pagbuklurin sa isang pamayanan ang mga Judio at ang mga paganong nanampalataya. Alam ito ni Pablo at ipinahahayag niya sa kanila ang para sa ati’y napakahirap gawin: ang tanggapin ang ating mga pagkakaiba’t iba.

Ang Lugar sa Iglesya ng Sulat sa Mga Taga-Roma

Hindi natin puwedeng pag-usapan ang Sulat sa mga Taga-Roma nang hindi binabanggit ang lugar nito sa mga Iglesyang Protestante. Ipinapalagay ng marami na ito ang pinakasusi sa pag-intindi sa Bagong Tipan.

Sa katunaya’y napag-ibayo ni Luther ang Repormasyon dahil sa pagbibigay niya ng paliwanag sa sulat na ito. Hindi siya nagkamali nang makita niya rito ang paghatol sa nakatayo nang Iglesya na kung mins’y makamundo at madalas na nababale-wala ang pananampalataya dahil sa mga kaugaliang wala namang kinalaman sa pananampalatayang nagliligtas. Naging tulad nga ng sambayanan ng Israel noon ang sambayanan ng Kristiyano ng Gitnang Panahon. Kristiyano sila dahil ipinanganak silang Kristiyano; sumasampalataya sila pero tulad ng sa alinmang kultura, naniniwala silang maliligtas dahil sa mga seremonya ng relihiyon at sa paggawa ng mabuti na langit ang kapalit. Kayat malaking bagay ang paalalahanan ang mga Kristiyanong ito noon na pananampalataya pala ang pinakasentro ng anumang kumbersyon na

siyang pagtugon sa pagmamagandang-loob na tawag ng Diyos. Tanging ang Kristong Tagapagligtas lamang ang nasa sulat na ito, at sapat na ito para ilagay sa dapat kalagyan ang buong sistema ng relihiyon na pinabigat ng mga tradisyon at debosyon nang panahong iyon. Pananampalataya ang binibigyang-diin ng Repormasyon, samantalang sa loob ng Iglesia’y halos pangangaral lamang tungkol sa moralidad o listahan kaya ng mga paglabag dito ang kanilang naririnig. Ipinaabot nito ang Salita ng Diyos sa lahat ng binyagan na noo’y mga “taong-Simbahan” ang nakagawiang panaligan. Mabigat nga itong puna sa Iglesia na sarili ang pinagtutuunan ng pansin sa halip na ang Diyos, at nakakapit sa isang mapaniil na sistemang pampolitika, pandoktrina na nagsasara sa mas malawak na pananaw.

Ngunit hindi nila nabigyan ng sapat na pansin ang pagkakaugat ng sulat na ito sa kabuuan ng karanasan ni Pablo bilang Judio at Pariseo, na noo’y isang apostol na deretsahang tinawag ni Kristo. Ito ang pinakasimula ng pagsasalita niya tungkol sa sala at pagpapaging-matuwid, tungkol sa pagtawag ng Diyos at pagliligtas ng pananampalataya. Tulad ng kanyang mga kapanahon, naghahanap ng sagot si Luther sa kanilang problema o sa kanilang kabalisahan. Pinalaki nila ang tingin sa kasalanan at walang hanggang parusa. Biktima sila ng isang pilosopiya na nagpapalagay na walang anumang masama o mabuti sa ganang sarili malibang ang Diyos mismo ang magsabi nito. Dahil dito, inintindi nila ang lahat ng sinasabi ni Pablo tungkol sa predestinasyon ng sambayanang Judio bilang personal na predestinasyon sa langit o impiyerno.

Kapag nagsasalita si Pablo tungkol sa pagpapaging-matuwid – isang salita na noong panahong iyo’y may malawak at walang tiyakang kahulugan – ang pagpapanumbalik ng tunay at totoong kaayusan na gawa sa atin ng Diyos ang gusto niyang ipakahulugan dito. Ngunit iba ang naging pag-intindi nila dito: na kung sasampalataya tayo, tatanggapin tayo ng Diyos kahit na walang anumang nabago sa atin. Ang malawak na pagtingin sa sangkatauhan at kasaysayan bilang larangan ng paglalaban ng sala at grasya ay naging pampersonal na problema lamang: talaga nga bang malaya ako o alipin ng sala o grasya? Sa literal na pag-intindi sa mga larawan at paghahambing ni Pablo, nabuo ang doktrina ng kasalanang orihinal na nagsasabing pinagbabayaran nating lahat ngayon at magpakailanman ang pagkakasala ng mga unang magulang natin.

Tampok sa pagtatalo ng maraming salinlahi ng mga Protestante at mga Katoliko ang mga kontrobersyang ito: kaligtasan sa pamamagitan lamang ng pananampalataya, o sa pamamagitan ng pananampalataya at mga gawa, o sa pamamagitan ng pananampalataya, mga gawa at mga sakramento? Natabunan ng labis na pagbibigay-diin sa kaligtasan ang pagmamahal ng Amang nagliligtas at ng Kristong Tagapagligtas: paano ako makalalabas sa masikip at mahigpit na kahong ito na pinagkukulungan sa akin ng Diyos? Magiging masama ang karanasan ng Kanlurang daigdig sa konseptong ito ng isang makatarungang Diyos na may mga pasyang walang pagkabali at kaagad-agad na naghahatol sa mga tao na mapasaimpiyerno. Ito ang magbibigay-daan sa paghihimagsik sa mga susunod na dantaon: ang militanteng ateismo.

Mahalaga ring tingnan ang kasaysayan at mga sanhi nito. Makikita ng sinumang babasa kay Pablo lalo na sa kanyang sulat sa mga taga-Roma na para kay Pablo, isa ngang amang may maalab na pagmamahal sa kanyang mga anak ang Ama ni Jesus. Malaki ang pagkakatulad nito sa kaisipan ni Juan sapagkat kadalasa’y sariling karanasan ng pakikipagbuklod sa Diyos ang pinagninilayan ni Pablo.

Sa pagbasa natin sa liham na ito, maranasan din sana natin ang nakita nina Agustin at Luther: isang sulyap sa hiwaga ng sangkatauhang iniligtas ni Kristo. Sapagkat maaaring ang paglimot sa hiwagang ito ang dahilan ng pagbibigay-diin ng mga Katoliko sa mga sakramento at mga kaugalian, at nababale-wala ang napakahalagang misyon sa daigdig.

1 • ¹Liham ni Pablo, utusan ni Kristo Jesus, apostol na tinawag ng Diyos, at hinirang para paglingkuran ang kanyang Magandang Balita.

²Ibinunyag niya ito, sa pamamagitan ng mga propeta, sa Banal na Kasulatan, ³at tungkol ito sa kanyang Anak.

Nagmula siya kay David ayon sa laman, ⁴ngunit ipinahayag nang may kapangyarihan ng Banal na Espiritu, sa kanyang pagkabuhay mula sa mga patay, na siya ang Anak ng Diyos.

⁵Sa kanya namin tinanggap ang kaloob na ito na maging apostol upang ipakilala ang kanyang pangalan sa lahat ng bansang pagano at ipasunod ang paniwala.

⁶Kayong mga tinawag para kay Kristo Jesus ay kabilang din sa mga bansang ito, ⁷kayong mga nasa Roma, na minamahal ng Diyos at banal dahil sa pagkatawag.

Sumainyo ang kagandahang-loob at kapayapaan mula sa Diyos na ating Ama at sa Panginoong Jesucristo.

Nananabik si Pablo na dalawin sila

⁸Una'y nagpapasalamat ako sa aking Diyos sa pamamagitan ni Jesucristo dahil sa inyong lahat, sapagkat tanyag sa buong daigdig ang inyong pananampala-

taya. ⁹Lagi ko kayong inaalaala sa aking mga panalangin; saksi dito ang Diyos na binibigyan ko ng espirituwal na pagsamba sa paglilingkod ko sa Ebanghelyo ng kanyang Anak. ¹⁰Gusto ko sana kayong puntahan kung ito ang kalooban ng Diyos. ¹¹Pinananabikan ko nga kayong makita para maibigay sa inyo ang espirituwal na kaloob upang patatagin kayo. ¹²Lalakas tayo sa pagbabahaginan ng iisang pananampalataya.

¹³Gusto kong malaman ninyo, mga kapatid, na paulit-ulit kong binalak na puntahan kayo ngunit may balakid pa rin sa akin hanggang ngayon. Gusto ko nga kayong pabungahin gaya ng ibang mga bansang pagano. ¹⁴May pananagutan ako sa mga Griyego at sa iba pa rin, sa may pinag-aralan at sa wala. ¹⁵At para sa akin, gusto ko talagang ipahayag ang Ebanghelyo sa inyo na nasa Roma.

• ¹⁶Sapagkat hindi ko ikinahihiya ang Ebanghelyo. Lakas nga ito ng Diyos at pagliligtas para sa sinumang sumasampalataya, para sa Judio muna at sa Griyego rin. ¹⁷Nabubunyag dito kung paano tayo ginagawang matuwid at banal ng Diyos bunga ng pananampalataya upang mabuhay sa pananampalataya, ayon sa sinasabi sa Kasulatan: *Mabubuhay ang matuwid mula sa pananampalataya.*

• **1.1** *Pablo, hinirang para paglingkuran ang kanyang Magandang Balita.* Tatlong beses na binabanggit ni Pablo ang Ebanghelyo sa talatang ito. Sa panahong iyon, ang salitang Ebanghelyo, na ibig sabihin ay Magandang Balita, ay nagpapahiwatig ng tagumpay. Inihaharap ni Pablo ang kanyang sarili bilang tagapagbalita ng mapagpalayang mensahe na ibinibigay sa buong sangkatauhan.

Ano ang ebanghelyo ni Pablo? Ganito niya ito nilalagom. Bumaba sa lupa ang Anak ng Diyos at matapos makibahagi sa karaniwang katayuan ng kapa-tiran, tinaglay niya sa kanyang Muling Pagkabuhay ang Kaluwalhatiang karapat-dapat sa kanya.

Itinuro siyang Anak ng Diyos (4). Maari rin itong isalin na ginawa o kinilala bilang Anak ng Diyos. Hindi ito nangangahulugan na si Jesus ay hindi pa Anak ng Diyos bago siya muling nabuhay; Anak na siya ng Diyos noon pa pero sa hamak at mortal na kalagayan. Sa kanyang Muling Pagkabuhay, nilangkapan ng Espiritu ng Diyos – na siyang pagbabahagi ng kapang-

yarihan ng Diyos ang kanyang pagkatao kaya maaari na ngayong makilala ng tao kung sino siya talaga: ang Anak ng Diyos.

Sa pangkaraniwan, inilalaan ni Pablo ang salitang Diyos upang tukuyin ang Diyos Ama, bukal ng kadiyosan, pinagmumulan ng lahat ng banal na pagkukusa. Ibinabahagi ng Ama ang kanyang buhay sa Anak. Muling iniaalay naman ng Anak ang buhay na ito sa Ama sa paraang kapwa sila pinagmumulan ng Espiritu Santo. Nakaugat sa buhay na ito ng Diyos ang buong buhay ng isang Kristiyano. Kaya naman madalas na binabanggit ni Pablo ang mga pangalan ng tatlong persona.

Sa kanya namin tinanggap ang kaloob na ito na maging apostol. Ang labindalawang apostol ay pinili ni Jesus at pinagtibay ng Espiritu Santo sa kanilang misyon noong araw ng Pentekostes. Pinaaalalahanan tayo ngayon ni Pablo na hinirang din siyang apostol ni Jesus na sumalubong sa kanya sa daan patungong Damasco.

Ang “poot” ng Diyos sa sangkatauhan

• ¹⁸ Nakaamba mula sa langit ang poot ng Diyos laban sa lahat ng kalapastanganan at kasamaan ng mga taong sinisiil ang katotohanan sa kanilang kabuktutan. ¹⁹ Maliwanag sa kanila ang puwedeng malaman tungkol sa Diyos: ang Diyos mismo ang nagpahayag nito. ²⁰ Nakikita sa nilikha niyang daigdig ang mga di-nakikita sa kanya, at matutuklasan sa pamamagitan ng kanyang gawa ang walang hanggan niyang kapang-yarihan at pagka-Diyos.

Kaya wala silang maidadahilan. ²¹ Kilala nila ang Diyos at hindi nila siya pinarangalan at pinasalamatan. Sa halip, nangatwiran silang parang mga tanga at pinagdimlan ang bulag nilang kalooban. ²² Sila’y mga lokong nagmamarunong. ²³ Ipinagpalit nila ang kaluwalhatian, ang

Diyos na walang kamatayan, sa larawan ng kahit anong lumilipas: ibon, hayop at ahas.

²⁴ Dahil dito, pinabayaan sila ng Diyos sa kanilang maruming pagnanasa at sa kahalayan, kaya nilapastangan nila ang sariling katawan. ²⁵ Sapagkat mas gusto nila ang kasinungalingan kaysa katotohanan ng Diyos, at pinaglingkuran nila ang nilikha sa halip ng Maylikha – sa kanya ang luwalhati magpakailanman! Amen. ²⁶ Dahil dito, ibinigay sila ng Diyos sa mga kahiya-hiyang pagnanasa. Ipinagpalit nga ng kanilang kababaihan ang relasyong ayon sa kalikasan para sa relasyong laban sa kalikasan. ²⁷ Gayon din naman, ayaw ng mga lalaki ang natural na relasyon sa babae, at natupok sila sa pagnanasa sa isa’t isa. Ginawa ng lalaki sa kapwa-lalaki ang kahalayan, at

Lalakas tayo sa pagpapalitan sa pananampalatayang akin at inyo. Kailangang magbahaginan ng mga pagkabagabag, pag-asa at pananampalataya ang apostol at ang nananampalataya. Isang kapatiran ang Iglesya. At upang maitaguyod ang buhay-Kristiyano, dapat tayong magsama-sama nang mas madalas.

• 16. *Hindi ko ikinahihiya...* (16). Ang ipinahahayag ni Pablo na Tagapagligtas ay isang Judiong ipinako, isang karpinterong di-kilala. Kung ilang beses ding napagtawanan si Pablo kapag nagsasalita siya tungkol sa patay na taong ito na bumangon uli sa puntod upang maging Hukom ng sangkatauhan!

Lakas nga ito ng Diyos... (16). Ang mga himala na kasama ng pangangaral ng Ebanghelyo ay mga tanda lamang ng makapangyarihang pagkilos ng Diyos sa pagbabago ng tao at ng dating mundo. Sinabi ng Ebanghelyo na bumangon muli si Jesus at ipinababahagi rin ng Ebanghelyo sa mundo ang pagkabuhay ni Kristo.

Matuwid...makatarungan (17). Kapwa nangahulugan ng pagkahusto, pagkamakatarungan at pagkamatuwid ang salitang ginagamit ni Pablo. At kapag nagsasalita siya tungkol sa *katarungan* ng Diyos, hindi ang pagkamakatarungan ng Diyos ang kanyang tinutukoy sapagkat ang *katarungan* ng Diyos ay ang pagkilos niya para panatiliin ang kaayusan ng mundo. Sa natatanging paraan, ipinahihiwatig ng *katarungan* ng Diyos na kailangang maging *makatarungan* ang tao, ibig sabih’y *matuwid* sa mata ng Diyos. Parang santo/santa (ayon sa pagkaintindi natin sa salitang ito ngayon) ang taong *matuwid* o sa

mas simpleng pananalita, nabubuhay siya “kung ano siya dapat” sa mata ng Diyos.

Para sa ating mga Kristiyano, mas malawak ang kahulugan ng mga salitang *katarungan* at *makatarungan*, na ngayo’y lahat ng mabuti ang ibig sabihin: *pagiging makatarungan/matuwid* ang pamumuhay ayon sa kalooban ng Diyos.

Binibigyang-pansin ni Pablo ang panloob na aspekto ng pagkilos na ito ng Diyos: binabago tayo ng Diyos. Kaya may mga pagkakataong isasalin natin ang *binibigyang-katarungan tayo ng Diyos* bilang *ginagawa tayong matuwid at banal ng Diyos o pinagkakalooban tayo ng Diyos ng tunay na pagkamatuwid*.

• 18. Sa mga talataang ito, ang daigdig ng mga paganong Griyego ang tinutukoy ni Pablo, kabilang dito ang mas malaking bahagi ng sangkatauhan na hindi pa nakaririnig sa salita ng Diyos. Sa totoo’y nasa kanilang konsiyensya pa rin ang Diyos, at sa mga dantaong sibilisasyon at pananaliksik sa relihiyon, sinikap nilang alamin ang Diyos at ang katotohanan. Ngunit ipinakikita ni Pablo ang kawalang-bisa ng gayong pagsisikap ng tao sapagkat kung saan hindi pa nangungusap ang Diyos tulad ng ginawa niya sa mga Judio, higit na laganap ang kamangmangan at imoralidad.

Kilala nila ang Diyos at hindi naman nila siya pinarangalan at pinasalamatan. Ihambing natin ito sa Karunungan 13 at sa sinabi ni Pablo sa Mga Gawa 17:27-29. Pinatutunayan ng bibliya sa mga talataang ito na maaaring makilala ng lahat ang Diyos. Sa pagtingin ng sinuman sa mundo at pagninilay sa

saka nila tinanggap sa kanilang katawan ang nararapat na parusa sa kanilang katiwalian.

²⁸ Hindi nila nakilala at pinarangalan ang Diyos, kaya pinabayaan sila ng Diyos sa kanilang masamang pag-iisip upang gawin nila ang di-nararapat. ²⁹ Sila'y di makatarungan, puno ng kasamaan, kasakiman, kabastusan, inggit. Mamamataytao sila, mahilig makipagtalò, mandaraya, may masamang kalooban. Madaldal sila, naghahamon sa Diyos, ³⁰ mapanirang-puri, masakit magsalita, mayayabang, mapagmataas, magaling sa masama, suwail sa mga magulang, ³¹ walang-isip, di matapat, walang pagmamahal, walang awa. ³² Alam nila ang utos ng Diyos, na dapat mamatay ang mga gumagawa ng gayong mga bagay. Subalit ginagawa pa rin nila ang mga ito at sinasang-ayunan ang mga gumagawa nito.

buhay, madali siyang makakakita ng mga tanda na naroon nga ang Diyos. Pero kapag namumuhay sa kasalanan ang sinuman, *natatabunan ang kato-tohanan*. Hindi nga hayagang sinasabi ng mga tao na walang Diyos pero binabale-wala naman nila siya.

Hindi opsyon o luho ang pagsampalataya, na para bang walang pagkakaiba, meron man tayo nito o wala. Tiyak na marami sa atin sa daigdig ang wala nito at nabubuhay pa rin nang maalwan. Ngunit kung aalisin natin sa ating buhay at kultura ang lahat ng galing sa pananampalataya, mamamatay ang daigdig dahil sa kawalan ng pag-asa tulad ng nangyayari sa mga bansa at mga ideolohiyang nagtakwil nito. Kaya sa pagpapahayag natin sa Ebanghelyo, pinalalaya natin ang mga taong tunay na nangangailangan ng Ebanghelyo, kahit na kuntento na sila sa kanilang sarili.

Gayundin naman, huwag tayong magtaka kung sa mga bansang nakaririwasa'y tinatanggap ng ilang "Kristiyano" ang homoseksuwalidad. Bunga ito ng pagsamba sa diyus-diyusan na hatid ng lipunang konsumerista. Sapagkat sa ganitong lipunan, itinuturing na pinakahuwaran ang pagbibigay-kasiyahan at pagpapakasasa ng mga mapera at malulusog. At sumasapit ang panahon na mga nilalang ang ipinapalit nila sa Diyos. Nangungusap nga sila tungkol sa Diyos ngunit binabale-wala naman nila ang kanyang *Luwalhati at puno ng karimlan ang kanilang isipan*. Nagpapakasaya sila at sinasabi nilang maligaya sila pero ang nakikita sa kanila'y mga taong makalaman na papunta sa pagkamatay.

Ibinigay sila ng Diyos sa mga ka-hiya-hiyang

Dapat ding matakot sa paghatol ang mga Judio

2 ¹ Dahil kaya mong manghusga ng kapwa, kaibigan, hindi mo na mapagtatakpan pa ang sarili. Sa paghatol mo sa iba, sarili mo ang iyong hinahatulan, sapagkat ginagawa mo rin mismo ang iyong hinahatulan. ² Alam natin: makatarungang humahatol ang Diyos sa mga gumagawa nito. ³ Sa akala mo ba'y hindi ka hahatulan ng Diyos matapos mong gawin ang gayon dahil lamang sa paghatol mo sa mga gumagawa niyon?

⁴ Huwag mong bale-walain ang labis na kabutihan at pasensya at malawak na pang-unawa ng Diyos. Isipin mong ang iyong pagsisisi ang layunin ng kabutihang ito ng Diyos. ⁵ Pero kung magmamatigas ka at hindi magsisisi, mabigat na paghatol ang inihahanda mo sa Araw ng Paghatol na maghahayag sa tumpak na hatol ng Diyos.

pagnanasa. Relasyong homoseksuwal ang tinutukoy dito ni Pablo. Sa daigdig ng mga Griyego, tanggap ng mga tao ang pagtatalik ng magkaparehong seks, lalo na ng dalawang lalaki, at pinupuri pa nga ito ng mga dakilang pilosoper. Sinasabi naman ni Pablo na hindi tanda ng mas bukas o mas malayang diwa ang ganitong pagtingin kundi bunga ng kanilang kamangmangan sa Diyos.

Inuulit lamang ng pagkondenang ito ang nasa Matandang Tipan (Lev 20:23) ngunit nagugulat dito ang mga Kristiyano sa mga bansa na kawalang-disiplina ang tunay na relihiyon.

Sa totoo'y isang uri ng pagdiyos sa sariling katawan ang relasyong homoseksuwal. Hindi naman nito siyempre kinokondena ang mga may ganitong damdamin, maging bunga man ito ng kalikasan o kadala-sa'y ng kultura.

• **2.1** *Hindi mo na mapagtatakpan pa ang sarili*. Kinakausap ni Pablo ang mga Judio ng naghihintay sa paghuhukom ng Diyos sa daigdig at naniniwalang hindi sila hahatulan dahil nasa kanila ang tunay na relihiyon. Ipinaaalaala ni Pablo sa kanila ang matagal na rin nating alam: sa pagdami ng ating kaalaman sa relihiyon, gayon din naman ang ating mga argumento para pagtakpan ang ating mga kamalian.

Gagantihan niya ng buhay na walang-hanggan. Kinondena ni Pablo ang kawalang-katarungan at kamalian ng mga pagano. Ngayon nama'y kinikilala niya ang marami na walang alam sa relihiyon pero nabubuhay nang matuwid. Sa kasunod na talata, sinasabi ni Pablo na:

⁶Gagantihan nga niya ang bawat isa ayon sa kanyang mga gawa: ⁷buhay na walang-hanggan sa naghahanap ng luwalhati, dangal at kawalang-kamatayan; ⁸ngunit paghatol at galit naman sa mga sumusunod sa kasamaan at hindi sa katotohanan. ⁹Paghihirap at kapighatian para sa lahat ng taong gumagawa ng masama, ang Judio muna at saka ang Griyego. ¹⁰At luwalhati naman, dangal at kapayapaan sa tanang gumagawa ng mabuti, ang Judio muna at saka ang Griyego. ¹¹Sapagkat walang itinatangi ang Diyos.

Bawat isa'y hinahatulan ng kanyang konsiyensya

¹²Di sa Batas hahatulan ang nagkasalang di alam ang Batas. Sa Batas naman hahatulan ang mga nagkasala sa ilalim ng Batas. ¹³Hindi nga itinuturing na matuwid ng Diyos ang nakikinig sa Batas, kundi ang tumutupad nito. ¹⁴Kung likas na tinutupad ng mga pagangong walang Batas ang mga iniutos ng Batas, sila mismo ang nagiging batas para sa kanilang sarili, sa halip ng Batas na wala sa kanila. ¹⁵Pinatutunayan nito na nasusulat sa kanilang mga puso ang iniutos ng Batas. Ang kanilang konsiyensya ang huhukom sa kanila; paratang sila o sasang-ayunan ng sarili nilang pangangatwiran ¹⁶sa araw na hukuman ng Diyos sa pamamagitan ni Jesucristo ang mga lihim ng mga tao. Ito ang aking Ebanghelyo.

¹⁷Ngunit, ipagpalagay na nating ikaw ay taal na Judio at nagtitiwala ka sa Batas

at iniisip mong kakampi mo ang Diyos. ¹⁸Alam mo ang kanyang kalooban – tinuruan ka nga ng Batas – at alam mo ang dapat gawin sa iba't ibang kalagayan. ¹⁹Itinuturing mo ang iyong sarili na tagaakay ng mga bulag, liwanag sa kadiliman; ²⁰tagapagturo ng mga mangmang, guro ng mga bata, at binabalangkas sa iyo ng Batas ang kaalaman at katotohanan. ²¹Pero, kung nakapangangaral ka sa iba, bakit hindi sa iyong sarili mismo? Sinasabi mong huwag magnakaw, at pagkatapos ay ikaw ang nagnanakaw? ²²Sinasabi mong huwag makiapid, gayong ikaw ang nakikiapid? Nasusuklam ka sa mga diyus-diyusan, pero pinagnanakawan mo naman ang templo? ²³Ipinagmamalaki mo ang Batas, at dinudungisan mo naman ang dangal ng Diyos sa paglabag sa batas, ²⁴gaya ng sinasabi sa Kasulatan: *Dahil sa inyo nadudungisan ang ngalan ng Diyos sa bansang pagano.*

²⁵May kabuluhan ang pagtutuli kung isinasabuhay mo ang Batas. Ngunit kung nilalabag mo ang Batas, muli kang nagiging isa sa mga di-tuli. ²⁶Sa halip, kung tinutupad ng di-tuli ang Batas, hindi ba itinuturing na tuli ang di-tuling ito? ²⁷Hahatulan ka ng di-tuli sa laman na tumutupad naman sa Batas, dahil ikaw na may Kasulatan at pagtutuli ay lumalabag sa Batas. ²⁸Sapagkat hindi tunay na Judio ang may panlabas na tanda lamang, at hindi tunay na pagtutuli ang nakikita sa laman. ²⁹Lingid sa paningin ang tunay na pagka-Judio; sa espiritu at di sa titik ang pagtutuli ng puso. Pinahahalagahan ito ng Diyos, hindi ng mga tao.

– huhukuman ng Diyos ang bawat isa ayon sa sarili niyang liwanag; ganap na sasang-ayon ang ating konsiyensya sa paghuhukom na ito ng Diyos sa atin;
– may mga anak din ang Diyos sa mga hindi sumasampalataya: huhukuman niya sila gaya ng ginagawa niya sa atin, ayon sa landas na kanyang pinaglagyan sa kanila.

Para kay Pablo, magkatunggali ang *titik* at *espiritu*

(27-29). *Titik* ang nasusulat na mga kautusang sinusunod ng mga Judio pero nananatili namang panlabas para sa kanila. Layunin ng mga kautusang ito ang ihatid sila sa pagbabagong-loob – ito ang *espiritung* gusto ng Diyos. Sa mga sulat ni Pablo, may magkakatatap na dalawang set ng mga salita: *laman, dating tipan, mga kautusan, Batas, titik... at Espiritu, bagong tipan, pangako, espiritu...*

Ano'ng bentaha ng Judio?

3 • ¹Kayats anong bentaha ng Judio, at anong silbi ng pagtutuli? ²Malaki, kahit paano: Una, dahil sa kanila ipinagkatiwala ang mga salita ng Diyos – ³E ano kung hindi naniwala ang ilan sa kanila? – Puwede bang bawiin ng Diyos ang kanyang salita dahil sa kanilang di paniniwala? ⁴Hindi! Mapatutunayang tapat ang Diyos at sinungaling naman ang tao gaya ng sinasabi sa kasulatan: *Ikaw ang lilitaw na tama sa iyong mga salita, at ikaw ang mananalo kung huhukuman.*

⁵Subalit kung mas pinalilitaw ng ating kasamaan ang katarungan ng Diyos, puwede ba nating sabihing “Di makatarungan ang Diyos kapag pinarusahan niya tayo”? (Puwedeng may makapagsabi nito.)

– ⁶Hindi! Kung magkagayon, hindi mahuhukuman ng Diyos ang daigdig.

– ⁷At paano kung mas ipinapakita ang katapatan ng Diyos at higit siyang pinupuri ng aking kasinungalingan, maituturing ba akong makasalanan?

– ⁸Kaya gumawa tayo ng masama upang sapitin ang mabuti! May nagsasabi nga na ito ang aming itinuturo, pero mananagot sila sa kasinungalingang ito.

⁹Ano ba? Mas mabuti ba tayong mga Judio? Hindi! Pinatunayan nga namin na nasa ilalim ng kasalanan ang lahat, Judio man o Griyego, ¹⁰ayon sa nasusulat: *Walang matuwid, ni isa man.*

¹¹*Walang nakauunawa, walang naghahanap sa Diyos.* ¹²*Naligaw ang lahat, magkakasama silang nabulok. Walang gumagawa ng mabuti, ni isa man.*

¹³*Libingang bukas ang kanilang lalamunan at magaling magsinungaling ang kanilang dila. Kamandag ng ahas ang nasa ilalim ng kanilang mga labi.* ¹⁴*Puno ng sumpa at pait ang kanilang bibig.*

¹⁵*Nagmamadali ang kanilang mga paa sa pagpapadanak ng dugo.* ¹⁶*Sa pagdaan nila'y dahas at paghihirap ang iniwan.* ¹⁷*Hindi nila alam ang daan ng Kapayapaan.* ¹⁸*Hinding-hindi nila naalala ang Diyos at di siya kinatakutan.*

¹⁹Alam nga natin na nasa ilalim ng Batas ang sinasabihan ng Batas. Kaya tumahimik ang lahat sapagkat maysala ang buong daigdig sa harap ng Diyos. ²⁰*Wala ngang magiging matuwid sa harap niya batay sa mga gawang iniutos ng Batas. Pagkakilala sa kasalanan – ito ang mula sa Batas.*

• **3.1** *Pinatunayan nga namin na nasa ilalim ng kasalanan ang lahat* (9). Ito ang pinakasentrong pangungusap ng talata. Tulad ng iba, sa pananampalataya dapat umasa ang mga Judio at magbagumbuhay. Ngunit mahirap nila itong maunawaan dahil mula't mula pa'y sumasampalataya na sila. Iniisip nilang mabuti sila at mga tunay na mananampalataya dahil pinalaki sila at inaralan sa pananampalataya. Dahil lamang taglay nila sa kanilang katawan ang tatak ng pagtutuli, nananalig silang ligtas na sila.

Ano ang kahigtan ng Judio? Ito marahil ang itatanong ng mga Judio sa pagkarinig nila sa kaligtasang alok sa mga hindi nakaaalam sa Batas o sa relihiyong itinuro ng Diyos. Ganito rin ang tanong ng mga Kristiyano ngayon sa sandaling hindi na sila naniniwala na pupunta sa impiyerno ang sinumang nabubuhay nang walang Kristo at Iglesya. At iniisip nilang “Napakasuwerte sana natin kung katulad nila tayo: maliligas pala tayo nang hindi kailangang sumunod sa mabigat na moralidad ng buhay-Kristiyano!” Walang kalamangang nakikita si Pablo

para sa Judio, at gayundin tayo para sa Kristiyano, liban sa responsabilidad: *sa kanila ipinagkatiwala ng Diyos ang kanyang mga salita.*

Kaya sa pamamagitan ng ating binyag, nagiging bahagi tayo ng isang maliit na “bayan ng Diyos” na pinagkakatiwalaan ng Diyos ng misyon sa daigdig, kasama ng maraming iba pa na pumupunta sa Diyos nang walang alam sa kanyang mga lihim at sa kanyang Kristo. Hindi garantiya ang binyag para maramdaman nating mas magaling tayo kaysa iba.

Pagkakilala sa kasalanan – ito ang mula sa Batas (20). Kalipunan ng mga batas sa relihiyon, pagsamba, moralidad at lipunan ng bayang Israel ang Batas ng mga Judio o Batas ni Moises (basahin 7:4). Sa mga sulat ni Pablo, kung minsa'y ang bibliang tinutukoy ng *Batas*, at kung minsan nama'y ang relihiyon ng mga Judio. Iniisip ng maraming Judio noon na may gantimpala silang matatanggap sa pagtupad sa Batas pero sinasabi naman ni Pablo na hindi bunga ng ating mga gawa ni gantimpala sa mga ito ang tunay na kabanalan.

Pananampalataya ang daan ng kaligtasan

• ²¹ Ngayon naman, hiwalay sa Batas, nahayag kung paano tayong ginagawang matuwid at banal ng Diyos, at nasusulat na ito sa Batas at sa mga Propeta. ²² Sa pamamagitan ng paniniwala kay Jesu-cristo, ginagawang matuwid ng Diyos ang lahat ng sumasampalataya. Wala nang pagtatangi, ²³ sapagkat nagkasala ang lahat at pinagkakaitan sila ng kaluwalhatian ng Diyos. ²⁴ At nagiging matuwid at banal naman sila sa kagandahang-loob ng Diyos sa bisa ng pagtubos na na kay Kristo Jesus. ²⁵ Ginawa siyang hain ng Diyos para sa kasalanan sa bisa ng pagsampalataya sa kanyang dugo.

At ipinakikita niya kung paano niya tayo ginagawang matuwid at banal. Pinapatawad niya ang dating mga kasalanan ²⁶ na pinabayaan ng Diyos hanggang ngayon. At ngayon ipinakikita niya kung paano niya tayo ginagawang matuwid, at

kung paanong siya mismo ay matuwid at banal – siya na nagpapaging matuwid sa pamamagitan ng paniniwala kay Jesus.

²⁷ Ano ang ipagmamalaki mo ngayon? May nagsara ng iyong bibig. At ano ang nagsara? Ang Batas ba tungkol sa mga gawa? Hindi, kundi ang batas ng pananampalataya. ²⁸ Sinasabi nga namin na sa pananampalataya nagiging banal ang tao at hindi batay sa gawang hinihingi ng Batas. ²⁹ Kung batay sa gawa, para lamang sa mga Judio ang Diyos. Di ba't siya'y para sa mga pagano rin? Siyempre, Diyos din nila siya, ³⁰ sapagkat iisa lang ang Diyos; at ginagawa niyang matuwid at banal ang bayan ng pagtutuli dahil sa kanilang pananampalataya, at ang mga bayang di-tuli sa pamamagitan naman ng kanilang pananampalataya. ³¹ Pinawawalang-bisa ba namin ang Batas sa pamamagitan ng pananampalataya? Hindi! Kundi inilalagay namin ang Batas sa dapat nitong kalagyan.

• 21. Dalawang punto ang pinagtibay ni Pablo: nabubuhay sa kasalanan ang mundo; hindi sapat ang pagsunod sa Batas upang maligtas. Kayat ipinapahayag niya ang Magandang Balita: Dumating na ang Diyos upang iligtas tayo sa pamamagitan ni Kristo.

Pinagkakaitan ang lahat ng kaluwalhatian ng Diyos. Hindi nasisiyahan ang Diyos sa aktwal na katayuan ng tao, kahit nasisiyahan na ang tao sa kanyang kababawan. Tinatawag niya tayo upang makibahagi sa kanyang Kaluwalhatian – sa lahat ng kadakilaan, kasiyahan at kawalang-hanggang nasa kanya. Nilikha tayo ng Diyos upang makipag-isang-loob sa kanya, at sa kanyang pag-abot sa atin, iniunat niya ang kanyang kamay at ginagawa tayong *matuwid* (21). Nasabi na natin sa 1:17 na kapag nagsasalita si Pablo ukol sa Katarungan o Pagkamatuwid ng Diyos tinutukoy niya ang paraan ng Diyos na ipabahagi sa atin ang kanyang sariling kabanalan.

Habang kinakaharap ngayon silang nag-aakalang karapat-dapat na sila sa harap ng Diyos dahil sa kanilang sariling pagsisikap, dahil tinutupad nila ang lahat ng mga utos, ganito ang sinasabi ni Pablo: Diyos ang nagpapatawad sa tao at tumatanggap bilang kaibigan niya. Ibinibigay ng Diyos sa tao ang kanyang sariling kaganapan at pag-ibig.

Nahihirapan si Pablo na ipaliwanag ang misteryo ng kaligtasan sa pamamagitan ng mga salitang relihiyoso sa panahong iyon. Lahat nito ay tumutukoy sa isang Diyos na marahas. Kababanggit lang niya tungkol sa katarungan ng Diyos, ngunit itinuro nga niya na ang

katarungang ito, higit sa lahat, ay isang maawaing pakikisangkot upang gawin tayong banal. Binanggit din niya ang poot ng Diyos, ngunit ang bunga ng poot na ito ay pagdating ng Manligtas. Sinabi niya sa atin ngayon na ginawang biktima si Kristo para mabayaran ang ating mga kasalanan; pero hindi natin dapat isipin na dahil sa galit, ipipilit ng Diyos na magdusa ang biktimang walang kasalanan. Diyos ang nagkakaloob ng biktima, at ipinahahayag ng pagdating ni Jesus ang kadakilaan ng pag-ibig ng Ama. Sa madaling sabi, binibigyan ni Pablo ng iba at bagong kahulugan ang mga salitang ito. Ang pan-diyos na pagbabalik ng katarungan ay hindi sa pagpaparusa kundi sa pagligtas; sa pamamagitan ng pag-ibig nilulupig ng Diyos ang kasamaan sa paraang maliligtas pati silang hindi nakaunawa na inibig sila.

Marami sa mga Judio na naniwala kay Kristo ang nag-isip na makatutulong pa rin na ipagpatuloy ang mga relihiyosong atas sa Biblia, tulad ng pagtutuli, pangilingin sa sabado, paglilinis, atbp. (Col 2:16), at gusto nilang gayon din ang gawin ng mga paganong nananampalataya. Tinanggihan ito ni Pablo pagkat may dalawang bahagi ang Batas. Sa isang banda, ito ang makadiyos na turo para sa pamumuhay ng lahat ng tao: kung paano makikilala ang Diyos, na huwag kang papatay, atbp... at sa kabila naman, Batas ito ng mga Judio, taglay ang sarili nitong pagpapahalaga, rito at kaugalian, na di tulad sa ibang bansa. At sapagkat ang Diyos ay Diyos ng lahat ng bansa, hindi niya pipiliting iwanan ang kanilang sariling kultura at mamuhay na parang mga Judio rin sila.

Si Abraham ang ama ng mga makatarungan

4 • ¹Ano naman ang napala ni Abraham na una nating ama? ²Kung dahil sa mga gawa naging matuwid at banal si Abraham, may maipagmamalaki siya. Pero wala siyang maipagmamalaki sa harap ng Diyos. ³Ano nga ba ang nasusulat? *Nananalig sa Diyos si Abraham at dahil dito kaya siya kinilalang matuwid.*

⁴Kung may nagtatrabaho, binabayaran siya, hindi bilang pagkilala kundi bilang karapatan niya. ⁵Ngunit kung may walang anumang ginawa kundi manalig lamang sa Diyos na nagpapaging matuwid sa makasalanang, kinikilala ang kanyang pananampalataya para gawin siyang matuwid. ⁶Gayon din ang sinabi ni David na mapalad ang kinikilalang matuwid ng Diyos, di ayon sa mga gawa: ⁷*Mapalad sila na ang kanilang kasama'y inalis, at pinawi ang kanilang kasalanan.* ⁸*Mapalad ang tao na ang kasalana'y di na kinikilala ng Panginoon.*

⁹Para kanino ang pagpapalang ito? Para sa mga tuli lang ba o para rin sa mga di-tuli? Alalahanin natin na *Kinilala ang pananampalataya ni Abraham at ginawa siyang matuwid.* ¹⁰Kailan nga ba ito kinilala? Noong tuli na siya o noong hindi pa? Hindi pa siya tuli at tinanggap niya ang pagtutuli bilang tanda at tatak ng

kanyang pananampalataya noong di pa siya tuli. ¹¹Kaya naging ama siya ng lahat ng paganong di-tuli, ngunit may pananampalataya na kinikilala upang gawin silang matuwid. ¹²At naging ama rin siya ng mga tuli na hindi tuli lamang kundi sumusunod sa halimbawa ng pananampalataya ng ating amang si Abraham noong di pa siya tuli.

¹³Hindi rin batay sa Batas ang pangako kay Abraham, na mamanahin ng kanyang lahi ang daigdig, kundi sa kabalang bunga ng pananampalataya. ¹⁴Kung batay sa Batas ang pagiging tagapagmana, balewala ang pananampalataya at wala ring bisa ang pangako. ¹⁵Sapagkat paghatol lamang ang bunga ng Batas – at kung walang Batas, wala rin sanang paglabag. ¹⁶Kaya pananampalataya ang daan, at regalo lamang ang lahat; kaya nagkakatotoo ang pangako para sa buong lahi ni Abraham. Hindi lamang para sa lahi ni Abraham sa pagtutuli kundi sa pananampalataya rin niya – ama nating lahat siya.

¹⁷Sinasabi sa Kasulatan: *Ginawa kitang ama ng maraming bansa.* Ama natin siya sa harap ng Diyos na kanyang sinampalatayanang, ang Diyos na bumubuhay sa mga patay at tumatawag sa mga wala pa na parang naroon na ang mga ito.

¹⁸Umasa nga siya sa kabila ng kawalang-pag-asa, at naging ama siya ng

• **4.1** Ipinakikiusap ni Pablo sa kanyang mga kapatid na Judio na balikan ang pinagmulan ng pagbunyag. Bago pa man ibinigay ang Batas kay Moises, naroon na ang pananampalataya ni Abraham. Kaya kapwa mas pangunahin at panlahat ang pananampalataya. Isang uri naman ng relihiyon ang *Batas*, na angkop sa mga Judio, at may halaga lamang para sa isang yugto ng kanilang kasaysayan. Itinatanong niya: “Paano naging kaibigan ng Diyos si Abraham at ba’t siya ginawang huwaran ng mga sumasampalataya? Dahil ba naniwala siya sa mga pangako ng Diyos o dahil sa pagtanggap niya sa seremonya ng pagtutuli?” Tulad ito ng pagtatanong sa isang Kristiyanong ngayon: “Ano ang mahalaga: sumampalataya kay Kristo o magpabinyag?”

Malinaw ang sagot; nagiging kaibigan tayo ng Diyos sa paniniwala sa kanyang mga pangako. Pinagtitibay

ng binyag sa pamamagitan ng tatak na makadiyos ang kaloob ng Diyos at ang ating tugon.

Samakatwid, ang binyag at ang iba pang mga sakramento ay mga “tanda” ng pananampalataya at wala itong halaga kung walang pananampalataya. Binyag ang simula ng ating pamumuhay para sa Diyos sa loob ng Kristiyanong komunidad. Walang kahulugan ang komunyong kung hindi tayo nabubuhay sa pagkakaisa o nakikibahagi sa kapuspusan ng buhay ng Iglesya.

Dapat pansinin naman na hindi na gaanong pinagkakaabalahan ng mga Kristiyano ang mga rito at debosyon na sobrang pinahalagahan ng nakaraang mga henerasyon. Samantala, higit na binibigyan-diin ng mga kilusan sa pagpapanibago ang mas mahalaga: ang ating pananampalataya at pagsuko kay Kristo.

Hindi siya nag-alinlangan kahit hindi na kayang

maraming bansa ayon sa sinabing: *Ganito ang magiging lahi mo.* ¹⁹At hindi nanghina ang kanyang pananampalataya gayong hindi na makapagbibigay ng buhay ang kanyang katawan – magsasandaangtaon na siya, at wala ring kaka-yahang maglihi si Sara. ²⁰Hindi siya nag-alinlangan sa pangako ng Diyos; sa halip, pinalakas siya ng kanyang pananampalataya at binigyang-luwalhati ang Diyos ²¹sa lubos niyang paniniwalang kung nangako ang Diyos, matutupad din niya ito. ²²*Dahil dito kaya siya kinilalang matuwid.*

²³*Kinilala* ang sinasabi ng Kasulatan. ²⁴Hindi dahil lamang sa kanya ito sinasabi kundi para sa atin na sumasampalataya sa kanya na nagpabangon sa ating Panginoong Jesus mula sa mga patay. ²⁵Pinabayaan siya dahil sa ating mga kasalanan at ibinangon upang tayo’y maging matuwid at banal.

Ngayo’y may kapayapaan tayo sa Diyos

5 • ¹Sa pananampalataya tayo naging matuwid at may kapayapaan sa Diyos sa pamamagitan ni Jesucristo na

magbigay-buhay ang kanyang katawan (20). Sa gayon may pananampalataya si Abraham na tulad ng sa Kristiyanong naniniwala sa muling pagkabuhay ni Kristo. Hinihilingan din tayong manampalataya sa isang Diyos na nagbibigay-buhay at sa kanya ay walang hindi mangyayari.

At wala ring bisa ang pangako (14). Ipinapakita ni Pablo ang malaking panganib kapag hiningi natin sa Diyos na tingnan ang ating mabubuting gawa at katangian. Kung hihingin nating gantimpalaan niya tayo tulad ng ginagawa ng tao, maipakikita niya sa atin ang ating maraming kasalanan, at makaaalis tayong walang dala.

• **5.1** Sa talatang ito, ibinabahagi ni Pablo ang sariling karanasan para tulungan tayong madiskubre ang mga pagbabago sa ating buhay sa sandaling malampasan natin ang *Batas* o para sa ati’y ang anumang relihiyon.

Sa simula’y nakakadama tayo ng kapayapaan ng kalooban: *may kapayapaan tayo sa Diyos* (1). Maaaring maganda na nga dati ang pakiramdam natin, walang kasalanan at walang utang kaninuman. Ngunit ipinakikita ng kapayapaang nadidiskubre natin ngayon ang dati nating kahungkagan: iba tayo sa Diyos, at iba rin tayo sa kung anong bahagi ng ating pagkatao.

ating Panginoon. ²Sa pamamagitan niya tayo pumasok sa kalagayang ito ng pagpapala at buo ang ating loob dahil ang kaluwalhatian ng Diyos ang ating inaasahan.

³At buo rin ang ating loob maging sa mga paghihirap, sapagkat alam nating ang paghihirap ay nagbubunga ng tiyaga, ⁴ang tiyaga ay nagbubunga ng katatagan, at ang katatagan ay nagbubunga ng pag-asa. ⁵At di mabibigo ang ating pag-asa sapagkat ibinigay na sa atin ang Espiritu Santo na siyang nagbubuhos ng pagmamahal ng Diyos sa ating mga puso.

⁶Tingnan ninyo kung kailan itinakdang mamatay si Kristo alang-alang sa atin: noong tayo’y makasalanan at walang kakayanan. ⁷Bihira ang mag-aalay ng buhay para sa taong matuwid; may mangangahas naman sigurong mag-alay ng buhay alang-alang sa mabuting tao. ⁸Pero tingnan ninyo kung paano ipinakikita ng Diyos ang kanyang pagmamahal sa atin: namatay si Kristo para sa atin noong makasalanan pa tayo.

⁹Yamang tayo’y naging matuwid at ba-

Ngayon lamang natin ito namamalayan, at ano ang pinaniniwalaan natin? Ang personal na pag-ibig ng Diyos sa atin at ito ang nakikita natin sa pagkamatay at pagkabuhay ni Jesus.

Sa pamamagitan niya tayo pumasok sa kalagayang ito ng pagpapala (2). Hindi natin kailangang “maramdaman” na nasa kalagayang ito tayo, at mali kung maghahanap tayo ng isang grupo kung saan natin “mararamdaman” ang Diyos. Isang uri ito ng pagbibigay-kasiyahan sa sarili, at hindi ganito ang paraan ng mga tunay na kaibigan ng Diyos. Hindi pagkakita o pagkadama ang ibig sabihin nito kundi pagsampalataya sa ginagawa ng Diyos. Ngunit napakarami pa ring mga pagkakataon na mamamalayan nating nasa atin nga ang Diyos. Nakipaglaban nang husto si Pablo para kay Kristo at sinasabi niyang sa mga pagsubok madidiskubre ang kapangyarihan ni Kristo na gumagawa sa atin at ginagawa tayong ganap (2 Cor 12:9).

Buo ang ating loob dahil ang kaluwalhatian ng Diyos ang ating inaasahan (2). Ang malaking pag-asa ng mga Kristiyano, na lingid sa mga hindi pa nakakatagpo kay Kristo, ang katiyakan ng hantungang higit pa sa anumang maaaring isipin, asahan, danasin ng mga dakilang pantas at mistiko ng lahat ng relihiyon: ang ganap na pakikipagbuklod sa Diyos mismo.

nal sa bisa ng kanyang dugo, mas tiyak tayong maliligtas sa paghatol sa pamamagitan niya. ¹⁰ Yamang ipinagkasundo tayo sa Diyos sa bisa ng kamatayan ng kanyang Anak noong kaaway pa tayo ng Diyos, mas tiyak tayong maliligtas sa bisa ng kanyang buhay ngayong naipagkasundo na tayo. ¹¹ At isa pa'y buong puso tayong nananalig sa Diyos dahil kay Jesucristo na sa pamamagitan niya, nakamit natin ang pakikipagkasundo.

Di mabibigo ang umaasa. Nanatili sa pansamantala ang sambayanan ng Matandang Tipan habang hinihintay ang ganap na katotohanan at katarungan. Ngayon nama'y nararanasan na ng Kristiyano ang lubos niyang tatamasahin balang araw. *Ibinuhos na sa ating mga puso* (5) ang kung anong sarap o halimuyak ng Diyos, at ito ang kapayapaang ipinagkakaloob sa atin ng Diyos sa pagdating sa atin ng kanyang Espiritu.

Namatay si Kristo alang-alang sa ating mga dimakadiyos (6). Sanay na tayong marinig ang tungkol sa pagkamatay ni Kristo para sa ating mga kasalanan. At kadalasan nama'y wala itong dating sa atin dahil parang napakalayo sa atin ng kanyang sakripisyo at parang hindi ito totoo. Pero sa sandaling maunawaan natin ito sa biyaya ng Diyos, dagling bumubukal ang pag-ibig mula sa ating mga puso. Sinusuklian natin ng kapwa pag-ibig ang pag-ibig: ito ang simula ng tunay na kumbersyon.

Tayo'y naging matuwid at banal sa bisa ng kanyang dugo (9). Tiyakang sinasabi ng teksto: *Pinaging-matuwid tayo.* Kailangan ba ang dugo ni Kristo? Sinabi natin tungkol sa 3:25 na mga salitang panrelihiyon ng kanyang panahon ang ginagamit ni Pablo: para sa mga Judio, nakakamit ang kapatawaran ng mga kasalanan sa pamamagitan ng dugo ng mga inialay na hayop bilang sakripisyo. Sinabi na ng mga propeta na bale-wala ang pag-ayos ng dugo mula sa Templo kung walang pagsunod sa Diyos. Naunawaan ng ilan na mga pagdurusa at paghamak sa tapat at maliit na bahagi ng bayan ng Diyos (Is 52:13) ang tunay na sakripisyong siyang daan sa pakikipagbalikan ng mundo sa Diyos. Ang mga pagdurusa at pagkamatay ng mga walang-sala ang daan ng kaligtasan ng mundo, at kailangang tanggapin ng bayan ng Diyos na mapabilang ito sa mga biktima ng karahasan. Kayat bahagi ng lengguwahe ng Diyos at ng karanasan ng tao ang marahas na pagkamatay at ang dugong ibinuhos ni Jesus. Alam na alam ito ni Pablo, siya na nakiisa sa pagpatay kay Esteban (Gawa 22:20).

• 12. Unawain natin dito ang pag-iisip ni Pablo na kanyang ipinaliliwanag ngayon. Sa unang dalawang kabanata, ipinakita niya na kung walang pananampalataya kay Kristo, mamumuhay sa sala ang tao pati na ang mga Judiong tumanggap ng salita ng Diyos. Sinabi rin niya na hindi pagsunod sa batas ang nagha-

Si Adan at si Jesucristo

• ¹² Sa pamamagitan ng iisang tao pumasok ang kasalanan sa daigdig; at sa pamamagitan ng kasalanan, ang kamatayan. At umabot ang kamatayan sa lahat ng tao dahil nagkasala ang lahat. ¹³ Nasa daigdig na ang kasalanan, pero wala pang matatawag na paglabag dahil wala pang Batas. ¹⁴ Kaya mula kay Adan hanggang kay Moises, napailalim sa kamatayan maging ang mga hindi nagkasala dahil sa

hatid ng kaligtasan kundi tanging pananampalataya lamang. Ipinakikipagbalikan tayo sa Diyos ng pananampalataya, at inihahatid tayo sa pakikipagkaibigan sa Diyos na pumapatnubay sa atin sa hantungan ng lahat ng buhay – ang makibahagi sa “Luwalhati” ng Diyos o sa kanyang buhay magpakailanman.

Pinalalawak naman ngayon ni Pablo ang kanyang tingin. Dumating si Jesus hindi lamang para ipakipagbalikan ang mga makasalanan, ang maraming makasalanan, kundi para iligtas nang buo ang sangkatauhan. Sa ating pananalita ngayon, masasabi nating dumating siya para iligtas ang kasaysayan ng tao; at sa pananalita naman ng bibliya, dumating siya para iligtas si “Adan.”

Para kay Pablo, tulad sa mga Judio na kanyang panahon, ang unang taong nilikha ng Diyos at ang buong sangkatauhan ang ibig sabihin ng Adan. Iisa lamang ang mga anak ni Adan at si Adan na kanilang pinagmulan. Mula nga sa simula ng sangkatauhan hanggang sa kasalukuyang salinlahi, iisang Adan lamang ang buhay – walang tiwala, rebelde at marahas.

Sa pamamagitan ng isang tao, pumasok ang kasalanan sa daigdig. Ang salaysay ng Genesis ang tinutukoy dito ni Pablo pero hindi para igiit tulad ng gagawin ng mga susunod sa kanya ang kasalanang ginawa ng unang tao. Sa totoo'y walang sinabi si Jesus tungkol sa kasalanang ito, at tahimik naman ang Kasulatan tungkol dito (basahin Kar 10:2; Sir 49:12). Gustong ipakita rito ni Pablo na may dalawang klase ng pagkakabuklod na may epekto sa atin: kay Adan, makasalanan ang lahat ng tao; kay Kristo, ipinakikipagbalikan tayong lahat. Nilikha ng Diyos ang mundo at dinalaw ito para iligtas nang buo ang sangkatauhan na kaisa ni Kristo. Ito ang dahilan kaya pinagtatapat ni Pablo ang unang magulang mula sa matatandang tradisyon at ang pinakauna sa plano ng Diyos. Ngunit kung nananatiling mahiwaga ang papel ng unang ninuno, malinaw namang sinasabi ni Pablo na hindi likas na palagay ang loob ng sangkatauhan sa Diyos, at hindi nito mararating ang kanyang hantungan hangga't hindi ito inililigtas ni Kristo.

Hindi natin sinasabing masama ang kalikasan ng tao: ang Diyos ang lumikha nito. Makabubuti sigurong alalahanin na sa kasaysayan ng Kanluraning daigdig, nagkaroon ng malalaking kontrobersya tungkol sa kasalanang orihinal noong ika-16 at ika-17 dantaon.

paglabag sa utos – gaya ni Adan – na siyang anino lamang ng ibang darating na Adan.

¹⁵ Ganyan ang pagkadapa. Ngunit walang kaparis ang bisa ng kaloob ng Diyos. Namatay ang lahat dahil sa kasalanan ng isa lamang; ngunit mas dumadami pa ang regalo ng Diyos, ang masaganang libreng kaloob na umabot sa napakaraming tao mula sa isang tao na si Jesucristo. ¹⁶ Noo'y may isang makasalanan lamang. Mas malawak naman ang kaloob. Mula sa isang hinatulan ang paghatol, ngunit ngayon, marami ang mga makasalanan naging matuwid. ¹⁷ Lisa ang nagkasala noon, at mula sa iisa lamang naghari ang kamatayan, ngunit

ngayon, kay sagana ng kaloob na regalo ng kabanalang tinatanggap ng mga maghahari sa kaharian ng buhay sa pamamagitan ng iisang Jesucristo!

¹⁸ Nauwi nga sa paghatol sa lahat ng tao ang kasalanan ng isang tao; gayon din naman mauwi sa kabanalan at buhay para sa lahat ng tao ang banal na gawa ng isang tao. ¹⁹ Maraming nailagay sa kasalanan bunga ng pagsuway ng isang tao; marami rin naman ang ginagawang matuwid dahil sa pagsunod ng isang tao.

²⁰ Pagkatapos ay pumasok naman ang Batas at ito ang nagparami ng kasalanan; subalit saan man dumami ang kasalanan, doon naman mas nanagana ang kaloob ng Diyos. ²¹ At kung paano itinatag ng

Kung anu-anong mga kabal-balan ang sinasabi noon (na hinatulan daw ng Diyos na mapasa-impierno ang lahat ng tao dahil sa kasalanan ni Adan)! Ito ang nagbigay-daan sa agresibong uri ng ateismo sa hangad na maiwaksi ang gayong kapritsoso at masamang Diyos. At pagkatapos ay nabuo naman ang pahayag na ipinanganak na mabuti ang tao at ang lipunan ang may kasalanan sa pagiging masama nito.

Sinasabi ng turo ng mga apostol na hindi buo ang sangkatauhan. At para mailahad sa atin ang ganitong kalagayan, may dalawang katagang ginagamit si Juan: “ang mundo” at “ang pinuno ng mundong ito,” o ang diyablo (basahin ang paliwanag sa Juan 3:16 at 1 Juan 2:15). *Kasalanan* naman ang salitang gagamitin ni Pablo. Sa talatang ito, ang kabuuan ng mga puwersang nagkukulong sa sangkatauhan at naghahatid dito sa masama ang ibig sabihin ng kasalanan. Hindi tayo lubos na mananagot sa mga kasalananang nagagawa natin pag minsan na hindi naman natin talagang kinukusa (7:16-24), at patunay ito ng ating pagkaalipin at pagiging di-buo. At nagsisimula si Kasalanan sa ating kahirapang makilala ang katotohanan at humatol ayon sa katotohanan.

Na siyang naging anino lamang ng ibang darating na Adan (14). Sa larawan ng tadhana ng tao na ipinapakita sa Genesis (kab. 2 at 3), itinatapat ni Pablo ang ibang larawan, ang larawan ni Kristong ipinako. Sa tagpo ng kasalanan sa tabi ng ipinagbabawal na puno, itinatapat naman ni Pablo ang katuparan ng pagtubos sa “puno” ng krus. May tatlong tauhan sa unang tagpo: ang Tao (Adan), Kasalanan (ahas), Kamatayan. May apat naman sa ikalawang tagpo: ang Tao (Kristo), Kasalanan, Kamatayan at Katarungan (o ang buhay na bago at banal).

Higit naman ang kaloob kaysa kasalanan (16). Lumalaki araw-araw ang pinsalang dulot ng kasalanan; minsan, pinanghihinaan na tayo ng loob at parang wala na tayong lakas dahil sa laganap na kapang-

yarihan ng kasamaan. Ngunit nakikita pa rin ni Pablo ang kadakilaan ng kaloob ng Diyos: samantalang dumarami ang tao at pinapasok ng kasalanan ang lahat ng bahagi ng buhay, tumatawag naman ang Diyos ng mas maraming tao upang palayain sila mula sa pang-aalipin ng kasalanan.

May higit pa rito. Sa talatang ito na medyo masalimuot, ipinahihiwatig ni Pablo na may higit pang nagagawa ang pagtubos ni Kristo kaysa pagtutuwid lamang ng mga kamalian ng tao. Hindi nasisiyahan ang Diyos sa pagtulong at pagpapabuti lamang sa atin. Matapos pasimulan ang pagbabangon sa tao, inaanyayahan niya silang maghari sa buhay, ibig sabihin'y makibahagi sa kanyang Kaluwalhatian.

Kay sagana ng kaloob na regalo ng kabanalang tinatanggap (17). Lahat tayo'y niyayakap ni Kristo, tinitipon tayo sa kanyang sakripisyo at nagiging ulo siya ng sangkatauhan. Maaaring iniisip lamang ni Pablo ang kaligtasan ng lahat ng nakarinig sa Ebanghelyo, nanampalataya kay Kristo at pumasok sa Iglesya. Ngunit tingnan kung paano niya pinagdidinaan na ang inililigtas ni Kristo ay isang daigdig ng mga makasalanan. Si Kristo ang bagong Adan, at siya ang ulo hindi lamang ng mga nananampalataya kundi ng sangkatauhan din. Patuloy pa ring naaakit ang tao sa agos ng kasalananang nagmula kay Adan. Ngunit inililigtas din nang buo ang sangkatauhan, habang sila'y mga taong umaalalay sa kanilang mga kapatid. Ang di gumaganap ng ganitong tungkulin ay di maliligtas, sapagkat ang kasalanan, sa iba't iba mang paraan, ay ang pagbukod sa ating kapwa.

Ang Batas ang nagparami ng kasalanan (20). Ang batas na ibinigay sa mga Judio ay naging pagkakataon para sa mas maraming kasalanan dahil alam nila ang kanilang tungkulin ngunit hindi nila ito tinupad. Hindi sapat ang mga batas upang pasunurin ang tao sa Diyos. Kapag mga batas lamang ang ibinigay at walang pag-ibig, sinusuway ito sa halip na sundin ng bata man o matanda.

kasalanan ang kanyang paghahari na kamatayan din, gayon din naman kailangang itatag ng grasya ang kanyang paghahari sa pamamagitan ng kabanalan at maghatid sa buhay na walang hanggan – sa pamamagitan ni Jesucristong ating Panginoon.

Sa binyag, namatay tayong kasama ni Kristo

6 • ¹Ano ngayon ang masasabi natin? Mananatili ba kayo sa kasalanan para sumagana ang kaloob ng Diyos? ²Hindi! Patay na tayo para sa kasalanan; huwag na tayong mabuhay pa para sa kanya.

³Alam ninyo na lahat ng bininyagan para mabuklod kay Kristo ay bininyagan at inilubog sa kanyang kamatayan. ⁴Sa binyag tayo nalibing kasama ni Kristo, at kung paanong mula sa mga patay, ay ibinangon si Kristo ng luwalhati ng Ama, gayon din naman tayo magbabagong-buhay. ⁵Nailarawan na ang pagkahugpong natin sa kanya sa kanyang kama-

tayan; tularan naman natin ang kanyang muling pagkabuhay.

• ⁶Alam ninyo na ipinako kasama niya sa krus ang lumang taong nasa atin upang mawala na ang katawang ari ng kasalanan, at hindi na natin paglingkuran ang kasalanan. ⁷Kung patay na nga ang sinuman, hindi na siya sakop ng kasalanan. ⁸Ngunit kung kasama naman tayong namatay ni Kristo, dapat tayong maniwala na mabubuhay rin tayong kasama niya. ⁹Alam natin na hindi na mamamatay si Kristo matapos ibangon. Wala nang kapangyarihan sa kanya ang kamatayan. ¹⁰Namatay na siya nang minsanan para sa kasalanan; pero buhay na siyang muli, at para sa Diyos ang buhay niya. ¹¹Kayat ipalagay ninyo na kayo’y mga patay na para sa kasalanan at mga buhay naman para sa Diyos kay Kristo Jesus.

¹²Huwag na sanang maghari ang kasalanan sa inyong katawan – patay na nga ito! Huwag ninyong sundin ang kanyang mga pagnanasa. ¹³Huwag ninyong

• **6.1** *Mga patay nga tayo ngayon sa kasalanan* (2). Maaaring magkamali tayo ng pag-intindi kung sasabihin nating nahigitan na ang Batas. Hindi natin ibig sabihin na mula ngayo’y ang katutubong ugali natin ang ating paiiralin. Pinalaya na tayo mula sa kalagayang waring ang Batas ang nakapangyayari sa lahat pero sa katunaya’y nagkaroon sa atin ng kasabwat ang kasalanan: ang kawalan ng tiwala sa Diyos. *Patay sa kasalanan*: ibig sabihi’y wala na tayong reaksyon sa kasalanan. *Patay*: ito nga ang tamang salita dahil ganap na hakbang ito, na lubos na nakaugnay sa pagkamatay ni Kristo. Ang mamatay kasama niya upang bumangong kasama niya: ito ang kahulugan ng binyag.

Sa simula ng Iglesya, mga may-edad na ang karaniwang binibinyagan. Naipahayag na sa kanila ang ebanghelyo at naitalaga na nila ang sarili sa pamayanan ng banal na bayan ng Diyos. Kasunod ng kumbersyon ang binyag. Sa pangungusap ni Pablo tungkol sa binyag, kailangang intindihin natin na nakapaloob dito ang kabuuan ng paglalakbay sa kumbersyon, pati na ang katekesis, inisyasyon sa buhay-Kristiyano. Dahil kung hindi, magiging seremonya lamang ang binyag.

• **6.** *Kayat ipalagay ninyo...* Maliwanag na hindi tayo agad ginagawang perpekto ng binyag, kahit na tinanggap natin ito nang may pananampalataya.

Sapat na ba para sa atin na mga kautusan ang pagtuunan ng pansin? Paano kung hindi tayo makagalaw dahil sa takot sa tukso at mga pang-araw-araw nating kahinaan? Mahirap kung kokonsiyensyahin tayo sa bagay na wala naman tayong nagagawang pagkakasala. May ibang mungkahi si Pablo: mahalaga para sa atin ang makitang hindi tayo hawak ng kasalanan. Kay Kristo matutuon ang ating paningin sapagkat alam nating sa kanya tayo at siya mismo ang bumabago sa atin. Mas makabubuti para sa atin ang ganitong ugaling “bahala na” kaysa maging nerbiyoso. Ganito rin ang payo ni Santa Teresita ng Lisieux sa mga nag-iisip na hindi nila kayang gumawa ng malalaking bagay. *Huwag na sanang maghari ang kasalanan sa inyong katawan* (12). Kahit alam ng nananampalataya na buong-buo na silang kay Kristo, nagkakasala pa rin sila araw-araw. Ngunit hindi inaagaw ng kanilang kasalanan ang pinakamahalaga, ang pagtitiwala sa Ama na tumutulong sa kanilang bumangon sa bawat pagkadapa (1 Juan 2:1). Alam nilang makasalanan sila at habang panahong magiging makasalananang pinatatawad ng Diyos, basta’t patuloy rin silang magnanasang magbago at magpakabuti. Nakakamit natin ang kalayaan araw-araw sa kusang pagsuko sa mga hinihingi ng mas mabuting pamumuhay.

Sa panahon ni Pablo, may mga alipin na ipinapasa ng mga may-ari sa iba. At maaari namang ipagbili ng

ipagamit para sa masama ang inyong mga sandata na inyong katawan. Buhay na kayo na dating mga patay, kaya ialay ninyo ang inyong sarili sa Diyos; ipagamit ninyo para sa kabanalan ang inyong mga sandata na inyong katawan. ¹⁴Hindi na maghahari sa inyo ang kasalanan sapagkat wala na kayo sa ilalim ng Batas, kundi nasa ilalim na ng kagandahang-loob.

¹⁵Pero puwede na ba tayong gumawa ng kasalanan dahil nasa ilalim tayo ng kagandahang-loob at hindi sa ilalim ng Batas? Hindi! ¹⁶Alam ninyo na kung may magbenta ng sarili bilang utusang alipin, nagiging alipin siya ng nag-uutos sa kanya. Kung kasalanan ang inyong sinunod, mamamatay kayo; ngunit kung banal na pagsunod naman, magiging banal kayo.

¹⁷Subalit salamat sa Diyos! Dati'y naging alipin kayo ng kasalanan, pero ngayo'y buong puso ninyong sinunod ang aral na parang bagong amo ninyo. ¹⁸Lumaya kayo mula sa kasalanan at naging alipin ng kabanalan. ¹⁹Nagsasalita ako nang simple dahil baka mapurol ang isip ninyo. Dati'y ipinaalipin ninyo ang inyong mga katawan para maglingkod sa kahalayan at kasamaan, at para gumawa ng masama; at ngayo'y ipinaalipin naman

ninyo ang inyong mga katawan para maglingkod sa pagkamatuwid, at para maging banal. ²⁰Alipin kayo ng kasalanan noon, at wala sa sakop ng pagkamatuwid.

²¹At ano ang napala ninyo sa mga bagay na ikinahihiya ninyo ngayon? Kamatayan ang wakas ng mga ito. ²²Ngunit ngayo'y lumaya kayo mula sa kasalanan at nagpaalipin sa Diyos; pagiging banal ang inyong pakinabang ngayon, at buhay na walang hanggan ang wakas nito. ²³Kamatayan ang pasuweldo ng kasalanan; pero regalo ang galing sa Diyos: buhay na walang hanggan kay Kristo Jesus na ating Panginoon.

Ang Kristiyano ay hindi sakop ng relihiyong Judio

7 • ¹Mga kapatid, nagsasalita ako sa mga may-alam sa Batas. Alam ninyo na nasa ilalim ng Batas ang tao habang nabubuhay lamang siya. ²Sa bisa ng Batas, ibinigkis ang maybahay sa kanyang asawa habang nabubuhay ito. Pagkamatay ng lalaki, nawawala ang tungkulin ng babae sa lalaki. ³Habang buhay pa ito, sinasabing nakikiapid ang babae sa pagpisan sa ibang lalaki; ngunit pagkamatay ng lalaki, lumalaya sa tungkulin ang babae at hindi siya nakikiapid sa pagsama sa ibang lalaki.

isang taong malaya ang kanyang sarili bilang bayad sa kanyang utang. Itinuturo ng paghahambing ni Pablo na mapagpakumbaba tayong magpaubaya sa Espiritu, bilang mga alipin na hindi nagmamay-ari sa sariling katauhan. Tingnan muna natin kung ano ang ipinapayo ng Espiritu bago gumawa ng anumang pasya.

Sa panlabas, maaaring tingnan ang buhay ng Kristiyano na parang buhay-alipin. Ngunit alam at dama ng Kristiyano na siya'y malaya. Ang pinakamagandang halimbawa ay ang isang ina na nakalaan sa anak niyang may sakit. Malayang-malaya siya sapagkat wala siyang ibang batas kundi ang kanyang pag-ibig.

• **7.1** *Ipinakita ng nakaraang kabanata si Kristong nagpapalaya sa atin mula sa kasalanan at kamatayan at nagiging kaisa-isa nating panginoon. Maitatanong ngayon ng mga Kristiyanong Judio: Paano naman ang Batas sa Lumang Tipan? Wala na*

ba itong halaga? Hindi ba't Diyos din mismo ang nagbigay nito?

Naging patay kayo sa Batas (4). Pansamantala ang Batas: nagwakas ang panahon ng Batas sa pagkamatay ni Kristo. Dito natin makikita ang isa sa mahahalagang pananaw ni Pablo. Parang isang simpleng pangyayari lamang sa magulong kasaysayan ng bayan ng mga Judio na nasa ilalim ng mga Romano ang pagkamatay ni Jesus. Ngunit higit pa ito sa pagbabago ng takbo ng kasaysayan ng mundo. Una rito'y ang panahon bago sumapit ang sangkatauhan sa kahustahang-gulang; at pagkatapos naman nito'y ang panahon na makakakilos ang Diyos at makapagpapakilala nang lubos at buong-linaw (Gal 4). Ang pagkamatay ni Jesus ang hudyat ng pagkamatay ng matandang kasaysayan. Hindi lamang isa sa maraming posibilidad ang paraan ng mga Kristiyano sa pagbilang ng mga taon mula sa pagkamatay ni Jesus kundi tugon ito sa isang realidad.

⁴Gayundin kayo, mga kapatid. Kay Kristo at kasama ng kanyang katawan, naging patay kayo para sa Batas, at napa-saiba kayo, sa kanya na ibinangon mula sa mga patay upang mamunga tayo para sa Diyos. ⁵Noong nabubuhay pa tayo ayon sa laman, pinukaw ng Batas ang makasalanang pagnanasa sa ating katawan, na nagbunga ng kamatayan. ⁶Ngunit patay na tayo ngayon para sa nanggapos sa atin, at wala nang bisa sa atin ang Batas. Kaya hindi na tayo dapat magpaalipin ayon sa nasusulat na batas na luma na, kundi sa espiritu na siyang bago.

⁷Ano ang kahulugan nito? Na kasalanan ang Batas? Hindi! Pero sa pamamagitan nga lamang ng Batas ko nalaman ang kasalanan. Hindi ko sana nalaman ang pagnanasa kung hindi sinabi ng Batas: *Huwag kang magnasa*. ⁸Sinamantala ito ng kasalanan at ginamit nito ang kautusan para pukawin ang iba't ibang pagnanasang nasa akin. Sapagkat habang walang Batas, patay ang kasalanan.

⁹Nang wala pang Batas, buhay ako. Subalit dumating ang Batas at nabuhay ang kasalanan. ¹⁰Namatay naman ako at

tingnan ninyo: pinatay ako ng kautusang dapat maghatid ng buhay. ¹¹Sinamantala ito ng kasalanan para linlangin ako at patayin. ¹²Kaya banal ang Batas, at banal, matuwid at mabuti ang kautusan.

¹³Makapagdudulot ba sa akin ng kamatayan ang mabuti? Hindi! Sa kasalanan ito galing. At alam natin na kasalanan ang siyang nagdudulot ng kamatayan sa pamamagitan ng mabuti; lubhang mabigat ang sala ng kasalanan dahil sa kautusan.

Hinihidwa ang tao ng Batas na walang Kristo

• ¹⁴Alam natin na espirituwal ang Batas, ngunit laman naman ako at ipinagbili sa kasalanan. ¹⁵Hindi ko naiintindihan ang aking ginagawa; hindi ko ginagawa ang nais ko, at ang ayaw ko ang siya kong ginagawa. ¹⁶Dahil ginagawa ko ang masama na ayaw ko, kinikilala ko na mabuti ang Batas. ¹⁷Hindi ako ang gumagawa nito, kundi ang kasalanang nana-nahan sa akin. ¹⁸Alam kong hindi nana-nahan sa akin ang mabuti. Nasa akin ang pagnanais ng mabuti, ngunit hindi ang paggawa. ¹⁹Hindi ko ginagawa ang

Hindi na obligadong sumunod ang mga binyagang Judio sa lahat ng kautusan ng Batas na ito na lubos na nakapangyayari. Marami nga sa mga utos ang may kinalaman sa katarungan at awa, at hindi dapat kaligtan ang mga ito. Pero hindi relihiyon ng mga kautusan meron ang mga Kristiyano sapagkat sa pananampalataya kay Jesucristong tanging Tagapagligtas bumubukal ang lahat nating kilos.

Patay na tayo ngayon para sa nanggapos sa atin (6). Ang Batas ni Moises ang mahalagang regalo ng Diyos sa Israel, ngunit bahagi ito ng isang pansamantalang yugto habang hindi pa lubos na malaya ang sangkatauhan. Sa mga batas, mahihiwatigan ng mga Kristiyano ngayon kung ano ang kagustuhan ng Diyos pero nasa kanila pa rin ang pagpapasya para kumilos nang tama ayon sa tingin ng kanilang pananampalataya. Walang batas ni anumang kautusan ng relihiyon na makapangyayari sa matatag at maayos na konsiyensya. Mas maganda ang nagagawa ng maayos na pamumuhay kaysa anumang saligambatas ng relihiyon.

Tingnan ang ganito ring paksa sa 2 Cor 5:14: *kung namatay siya para sa lahat, namatay din kung gayon ang lahat*.

Nang wala pang batas, buhay ako (9). Mali namang isipin na sariling nakaraan ang tinutukoy ni Pablo. Ginagampanan lamang niya ang papel ng Tao (tingnan ang komentaryo sa 5:12-14). Ang ibang tauhan sa dula ay ang Kasalanan, ang Batas at ang Kamatayan.

Malinaw ang konklusyon para sa mga Judio: walang lakas ang Batas, kasama na ang mga utos, na baguhin ang tao. May bisa rin ang kongklusyon para sa atin. Maaaring matutuhan natin ang relihiyon na parang mga kautusan nang walang adhikain na hanapin si Jesus.

• 14. Inilalarawan ni Pablo ang kalagayan ng taong alam ang mga utos ngunit hindi kilala ang pag-ibig ng Diyos. Hindi siya malaya, kundi hati ang loob. May dalawang puwersang naglalabanan sa kanya: naroon ang Batas na nagsasabi sa kanya kung ano ang dapat gawin, at naroon din ang isa pang *batas sa kanyang laman*, sa kanyang kalikasan. Hindi talaga siya tunay na malaya.

May bahaging bukas sa loob ng tao: ang *espiritu*, at may tumatanggi rin sa tawag ng tungkulin: ang *laman* (tingnan Mc 14:38). Iba ang tinutukoy ng *laman* kaysa

mabuti na gusto kong gawin at nagagawa ko ang masamang ayaw kong gawin. ²⁰Ngayon, kung nagagawa ko ang ayaw kong gawin, hindi na ako ang gumagawa kundi ang kasalanang nananahan sa akin.

²¹Kaya nasa akin pala ang batas na ito: sa pagnanais kong gumawa ng mabuti, ang masama ang dumarating. ²²Ikinagagalak ko – ng aking panloob na sarili – ang Batas ng Diyos. ²³Ngunit nakikita ko ang ibang batas na nasa aking katawan na lumalaban naman sa batas na nasa aking isip, kaya binibihag ako at inaalipin ng batas ng kasalanang nasa akin. ²⁴Kawawa ako! Sino ang tutubos sa akin sa katawang ito na kamatayan lamang? ²⁵Salamat sa Diyos sa pamaagitan ni Jesucristong ating Panginoon! Kaya sa madaling sabi’y pinagling-

katawan; tinutukoy nito ang bahagi ng ating pagkatao na marupok sa harap ng tungkulin at sa tawag ng Diyos na magpakabanal. Sa sulat niya sa Galasya, kapag binabanggit niya ang mga “gawa ng laman,” ang ibinibigay niyang halimbawa ay di lamang ang pagkalasing o kahalayan, kundi pati mga pagnanasa at damdamin tulad ng inggit at ambisyon. Ang laman ay lahat ng nasa ilalim ng tukso. Kaya ang paglaban sa laman ay hindi pagtangga sa katawan.

Baog ang ating kalayaan sa harap ng kasalanang wala itong magawa laban sa mga puwersa ng kasamaan na humihila sa buong sangkatauhan. Pananamlay ng ating mga kamanggagawa, problema sa pamilya, paglaganap ng pornograpiya, pagkamakasariili at konsumerismo: ang laman sa ating kalooban ay kasabwat ng mga kasamaang ito.

Sa kabanatang ito, patuloy na ginagampanan ni Pablo ang papel ng taong hindi pa nakakikilala kay Kristo at nananatiling nakagapos at hati ang loob. Ang susunod na kabanata ay tatalakay naman sa tunggalian ng espiritu at laman sa loob ng naniniwala kay Kristo. May kalutasan para sa kanilang tunggalian: mamuhay sila sa kapayapaan. Kaya pasigaw na nagtatapos si Pablo: *sino ang magpapalaya sa akin? Salamat sa Diyos.*

• **8.1** Matapos maipakita ang mga limitasyon ng batas ng relihiyon, sa katunaya’y ng alinmang relihiyong pagsunod sa mga kaugalian ang ipinaggigiitan, tinatalakay ngayon ni Pablo ang pamumuhay sa espiritu. Sapagkat ito, una sa lahat, ang buhay-Kristiyanong isang mahabang diskusyon sa teolohiya ang matutunghayan natin dito, at ayon sa natutuhan ni Pablo sa pamamaraan ng mga rabbi niya inilalahad ang kanyang mga argumento. Ngunit kung susuriin natin itong mabuti, makikita nating hindi ito pagla-

kuran ko ang batas ng Diyos sa aking isip, ngunit ang batas naman ng kasalanan sa laman ko.

Natanggap na natin ang Espiritu

8 • ¹Wala na ngayon ang paghihirap na iyon para sa mga na kay Kristo Jesus. ²Kay Kristo Jesus, iniligtas ka, mula sa batas ng kasalanan at kamatayan, ng batas ng espiritu na siyang buhay. ³Hindi ito magawa ng Batas dahil hindi ito masunod ng laman. Kaya ginawa ng Diyos ang kanyang Anak na kawangis ng laman na kaugnay ng kasalanan para harapin ang kasalanan, at sinugo niya siya upang hatulan sa laman ang kasalanan. ⁴Bunga nito, natutupad ang mga hinihingi ng Batas sa atin na sumusunod sa espiritu at hindi sa laman.

lahad ng isang tesis kundi mula sa espirituwal na karanasan mismo ni Pablo ang lahat niyang sinasabi.

Pinaniniwalaan ng Kristiyanong tinanggap niya ang Espiritu ng Diyos, hindi dahil itinuro sa kanya na ipinagkaloo sa kanya sa kumpil ang Espiritu. Kung may natatanging karanasan sa buhay-Kristiyanong ito ang karanasan sa Espiritu ng Diyos na gumagawa sa atin. Naroon siyempre ang tukso na dapat nating talikuran – ang hangaring madama ang mga bagay ng Diyos sa halip na paniwalaan ang kanyang salita. Ngunit sa kabila nito’y meron pa ring karanasang-Kristiyanong Basahin ang paliwanag sa Mga Gawa 21:5.

Alam ni Pablo kung paano mabuhay na palagiang pinamamahalaan ng Espiritu. Nakalabas siya sa kalagayan ng makasalang bahagi ng kanyang konsiyensya at sa masasama niyang ugali, nakatagpo siya ng pagkakaisa sa pagiging bukas niya sa Diyos. Buong lakas ng loob siyang magsasalita tungkol sa ganap na pagbabago ng mga naniniwala kay Kristo, kahit na sa dakong huli’y kailangang tanggapin niyang higit na proseso pala kaysa kaganapan ang pagbabagong ito.

Sinugo ng Diyos sa atin ang kanyang Anak (3). Susuguin kaya niya sa atin ang kanyang Anak para lamang mangusap sa atin, para lamang ibigay sa atin ang kanyang mga batas at ng halimbawa kung paano magmahal ang Diyos? Iba ang kaligtasang bigay sa atin ng Diyos. Tingnan natin ang nangyayari kapag merong maygustong tumulong sa mga hikahos: walang kapararakan ang pagtulong natin sa kanila sa materyal na bagay sapagkat hindi sila magiging responsable hangga’t hindi sila mismo ang haharap sa kanilang mga problema. Alam ito ng Diyos. Hindi siya hanggang pagkaawa na lamang sa mga makasalanan at pagsasabing “Kawawa naman! Napakaioresponsible! Pero dadamitan ko sila ng puti at kalilimutan ang

Ang buhay sa Espiritu

• ⁵Mga bagay ng laman ang hangad ng mga sumusunod sa laman at mga bagay ng espiritu naman ang sa mga maka-espirtu. ⁶Kamatayan lamang ang hangad ng laman; buhay at kapayapaan naman ang hangad ng espirtu. ⁷Sapagkat kalaban ng Diyos ang hangad ng laman; hindi nga ito nagpa-pasakop sa batas ng Diyos at hindi nito kaya kahit na sumusunod dito. ⁸Kayat hindi makapagbigay-lugod sa Diyos ang mga sumusunod sa laman.

⁹Wala nga kayo sa ilalim ng laman kundi sa espirtu dahil sa inyo nananahan ang Espirtu ng Diyos. Kung wala ang Espirtu ni Kristo sa sinuman, hindi siya kay Kristo. ¹⁰Nasa inyo nga si Kristo, at kahit na patay ang katawan dahil sa kasalanan, buhay naman ang espirtu

dahil sa pagkamuwid. ¹¹At kung nasa inyo ang Espirtu ng nagpabangon kay Jesus mula sa mga patay, bubuhaying muli ng nagpabangon kay Kristo mula sa mga patay ang inyong mga may kamatayang katawan sa bisa naman ng kanyang Espiritung nananahan sa inyo.

¹²Kaya, mga kapatid, hindi na tayo utusan ng laman; huwag kayong mabuhay ayon sa laman. ¹³Kung nabubuhay kayo ayon sa laman, mamamatay kayo; kung papatayin naman ninyo ang mga gawa ng laman sa bisa ng espirtu, kayo'y mabubuhay. ¹⁴At nagiging mga anak ng Diyos ang mga inaakay ng Espirtu ng Diyos.

¹⁵Kaya wala nang dapat ikatakot: hindi espirtu ng pagkaalipin ang inyong tinanggap kundi ang espirtu ng pagampon; sa bisa nito natin sinasabing “O

kanilang mga kasalanan para magmukha silang banal at makaupo sa tabi ko.” Ayaw ng Diyos na pagtakpan ang realidad; sa halip, hangad niyang likhaing muli ang sangkatauhan. Kaya isang kalahi mismo ng Tao ang kailangang lumupig kay Kasalanan na siyang kapangyarihan ng kamatayan at dahilan ng pagkaparalisdado at pagkakawatak-watak ng sangkatauhan.

Ginawa ng Diyos ang kanyang Anak na kawangis (3). *Kawangis*: pasan ni Jesus ang sala ng iba ngunit siya mismo'y walang nagagawang kasalanan (Heb 2:14 at 4:15). Mula sa pag-aalay ni Kristo, binigyang-kakayahan ng kapangyarihan ng kanyang Espirtu ang mga sumasampalataya na mapagtagumpayan ang mga puwersa ng kamatayan.

Sa pamamagitan ng pagmamahal at pagpapatwad, lumikha ang Diyos ng isang bagong daigdig na walang sama ng loob o hangaring maghiganti o lihim na pag-uusig ng budhi. Palagay ang ating loob sa kanya; palagay ang ating loob sa isa't isa.

• 5. Inihanda ng pagkatao ni Kristo ang pagkaloob ng Espirtu sa mga magiging anak ng Diyos, na pagkatapos ay magiging “diyos,” ibig sabihi'y binagong-ano sa Diyos. Una'y si Kristo at pagkatapos ay saka ang Espirtu. Ito ang dahilan kaya ipinaalaala muna sa atin ni Pablo ang gawang pagliligtas ni Kristo (kab. 5 at 6). At ngayon nama'y tungkol sa Espirtu ang sinasabi niya sa atin.

Ang mga sumusunod sa laman. Natalakay na natin sa paliwanag sa 7:4 ang kahulugan ng laman. Tiyak na ang mga pagsasalungatang dinaranas ng bawat isa sa atin sa ating kalooban ang naiisip dito ni Pablo. At ang realidad sa buhay nating mga tao na ating pinoproblema at pinapasan ang tinutukoy na laman. Ngunit walang kalikasang pantao na purong kalikasan

lamang. Ang pagkatao ng mga tao sa ika-20 dantaong ito, kasama ang kanilang mga ugali at pagnanasa, ang kanilang mga larawan, ang mga bagay na parang imposibleng alisin, ay nakasalalay higit sa lahat sa ating edukasyon at kultura. Ang paglalaban ng *laman at espirtu* sa isang banda'y paglalaban ng ating kultura – ang kasalukuyang maluwag na kultura natin taglay ang walang patumanggang paghahanap nito ng kasiyahan at sa pinakabagong uso – at ng espirtu ni Kristo na tanging paglilingkod lamang sa Ama ang hanap. Sa ganitong kalagayan, hindi natin dapat ikagulat ang muling paglitaw ng kalayaang seksuwal ng ilang grupong nagsasabing Kristiyano raw sila. Laging mga karapatan ang kanilang bukambibig na para bang may iba pang karapatan ang isang Kristiyano sa harap ng Ama liban sa pagiging lingkod niya tulad ni Jesus, at sa pagwawaksi sa kanyang sarili.

Sa b. 5, mababasa natin: *mga bagay ng laman ang hangad*. *Ang isinasapuso* ninuman ang tinutukoy ng salitang Griyego: ang mga ambisyon at mga plano sa buhay. Inuulit ang salitang ito sa b. 7. Ang likas na hangad ng ating pagkatao ang tinutukoy nito kasama na ang ating mga plano sa tuwing nakikiayon tayo sa mga ambisyon ng ating mga kapanahon. *Kamatayan ang hangad ng laman... kalaban ng Diyos ang hangad ng laman*: maaaring makabigla ang pangungusap na ito sa atin na nabubuhay sa daigdig na walang lugar para sa pananampalataya ngunit marami pa ring mabubuting bagay na nagaganap. Sinasabi nating gumagawa ang Espirtu ng Diyos kahit na sa mga lugar na hindi siya kilala ng mga tao. Ngunit para magkaroon ng buhay, kailangang suriin kung ano nga bang talaga ang totoo. *Para magbigay-lugod* sa Diyos, kailangang laging mapabilang sa mga latak ng lipunan tulad ni Abraham, ibig sabihi'y sumalungat sa *laman*.

Abba (O Tatay), O Ama.”¹⁶ Pinatotohanan nga ng Espiritu sa ating espiritu na mga anak tayo ng Diyos.¹⁷ At kung tayo’y mga anak, tayo’y mga tagapagmana rin. Tagapagmana ng Diyos at Tagapagmananang kasama ni Kristo. Kung magtitiis tayong kasama niya, luluwalhatiin tayong kasama niya.

Ang sanlibutan man ay naghihintay na maligtas

•¹⁸ Sa palagay ko’y hindi maihahambing ang kasalukuyan nating tinitis sa mahahayag na kaluwalhati ng laan para

Ang sa mga makaespiritu (5). Isulat ba natin sa maliit o malaking titik ang Espiritu? Sa pagkaintindi rito ng bibliya, kapwa ito espiritu ng Diyos at natin. Ang espiritu ang ibinibigay ng Diyos sa mga tao, at ito rin ang kusa nilang pagtanggap sa pagkilos ng Diyos. Sa talatang ito, may mga pagkakataong *espiritu* ang dapat nating gamitin – ang ating *espiritung* dinadalaw ng Diyos – at kung minsan nama’y kailangan nating sabihing espiritu – ang paraan ng paggawa ng Diyos sa atin – at sa iba pang pagkakatao’y *Espiritu* na siyang Diyos-na-nagkakaloob.

Hindi teoriya tungkol sa kung ano ang dapat mangyari sa “kaibuturan ng ating kaluluwa” ang isinusulat dito ni Pablo kundi bunga mismo ito ng kanyang karanasan. May bahagi ng kanyang pagkatao na hawak ng Espiritung ipinagkaloob sa kanya, ito ang *kanyang espiritu*. Ngunit nananatili namang tulad ng dati ang iba pa, na tinatawag niyang *laman* (dapat itong tawaging “realidad ng buhay,” ang lahat ng batayan ng kanyang ugali). Mas maluwag na siguro itong nakahihinga ngayon dahil hindi na ito laging pinipigilan ni Pablo at ipinaalalim sa Batas gaya ng ginawa niya noong una (7:15-25). Sa totoo’y *hindi ito maipailalim*, makapaghahangad lamang ito ng pahinga at pagkain, at nangangarap ng seks at kagalingan.

Kaya hinaharap ni Pablo ang mga pagnanasang ito ng laman, na parang nasa labas siya ng kanyang sarili, ngunit matatag naman siyang nakaugat sa *espiritu*. Nasa impluwensiya na ngayon ng Espiritu ang espiritung ito at alam nito ang kagalakang hatid ng pagpapadala sa Espiritu. At patuloy na nakikita at nararamdaman ni Pablo ang mga pagsasalungatan sa kanyang sarili (2 Cor 12:17). Ngunit hindi na ito pagsubok na ubusan ng lakas: nakikibahagi na siya sa tagumpay ng Espiritu.

Hindi kinalilimutan ni Pablo na mas huli sa kanya ang iba at kailangan pa nilang paghirapang makapangyari sa kanilang kalayaan. Hindi niya sinasabi sa kanila na masama ang laman kundi kailangan nating *patayin ang mga gawa ng laman* (13): na siya nating tinatawag na mortipikasyon.

Hindi espiritu ng pagkaalipin ang inyong

sa atin.¹⁹ Nananabik nga ang sangkinapal; pinananabikan nito na ipakita nang buong liwanag ang mga anak ng Diyos.²⁰ Nagpapaalipin ang sangkinapal sa walang saysay, hindi kusang-loob kundi dahil sa lumupig dito.²¹ Ngunit may pag-asa ito: pati ang sangkinapal ay iligtas sa pagkaalipin sa mga puwersa ng kabulkan at makikibahagi sa laya at luwalhati ng mga anak ng Diyos.²² Alam natin na hanggang ngayo’y dumaraing ang sangkinapal dahil sa kirot ng panganganak.²³ At tayo mismo’y dumaraing din sa ating kalooban pagkatanggap natin ng unang

tinanggap (15). Binabago ng Espiritu ang ating pagpapakatao at pagsasadiyos. Mula ngayon, mga bunga na ng naunang grasya ang lahat ng iba pang biyayang ibibigay sa atin ng Diyos: naging mga tunay na anak na tayo ng Diyos. Kilala na natin ang Ama at ito ang dahilan kaya buong-galak at walang takot nating sinusunod ang lahat ng hinihingi niya sa atin. Masasabi na nga nating “Ama namin” tulad ng itinuro sa atin ni Jesus.

Mga bagay ng espiritu naman ang sa mga makaespiritu. At kusa tayong nakadarama ng pagnanasa para sa isang bagong paraan ng buhay bilang pagtulad kay Kristo. Pinasisigla ng mga naisin ng Espiritu ang ating buhay. Nararanasan natin ang mga ito bilang pagtawag ng Diyos sa ating kalooban, panatag tayo at masaya.

Sa pagsunod natin sa mga naisin ng Espiritu, totoong nararamdaman nating malaya tayo. Sa araw-araw ay kailangan tayong sumulong pa nang kaunti upang *patayin ang mga gawa ng laman* (14), ang anumang pumipigil sa atin para kumilos at nagpapakapit sa atin sa mundong ito.

Pinatotohanan nga ng Espiritu sa ating espiritu na mga anak tayo ng Diyos (16). Nabubuhay sa liwanag ang sinumang nabubuhay sa espiritu. Sa pananatili nating matatag sa aral ni Kristo at sa pakikibahagi natin sa buhay ng Iglesya, ibinibigay ng Espiritu sa ating kalooban ang kaalaman at kagalakan sa mga bagay ng Diyos. Patnubay at inspirasyon ang kaloob sa atin ng Espiritu sa araw-araw, at ipinapakita nito sa atin kung paano bibigyang-lugod ang Diyos.

• 18. Patuloy ang paglalarawan ng “pamumuhay sa Espiritu.” Mapapansin ng nananampalatayang tumitingin sa paligid na talagang binabago hindi lang ang kanyang mga kapatid kundi pati ang buong sanlibutan.

Sa kaluwalhati ng laan para sa atin (18). Nananahan man ang Espiritu sa ating kaloob-looban, umaasa pa rin tayo sa pagpapanibago ng buo nating katauhan. Ngayon, kahit nasa atin na ang kapayapaan ni Kristo, pinipigilan pa rin tayo ng maraming tukso at paghihirap upang magsaya sa kaluwalhatian at maging

bahagi ng espiritu; pinananabikan natin ang pagiging mga anak. ²⁴ Sa pag-asa nagaganap ang ating pagliligtas, at kung nakikita na ang inaasahan, tapos na ang pag-asa; puwede bang asahan pa ang nakikita na? ²⁵ Kaya di nakikita ang ating inaasahan at hinihintay natin ang mga iyon nang may pagtitiis.

• ²⁶ Gayon din naman, tinutulungan tayo ng espiritu – mahina nga tayo. Para ano at paano tayo mananalangin? Hindi

ganap na malaya. Sa pagpapanibago ng buo nating katauhan (*katawan* ito kay Pablo:23) mararating din natin ang maluwalhatang kalayaan ng mga anak ng Diyos.

Hindi natin puwedeng tingnan ang tao nang hiwalay sa daigdig na ito na ating ginagalawan. May iba pa kayang mga may-isip na nilalang sa iba pang sulok ng sanlibutan? Walang binabanggit ang biblia tungkol dito; sinasabi lamang nito sa atin na iisang hiwaga ng pagkamatay at pagkabuhay ang pumapatnubay sa buong sangnilikha. At ito rin mismo ang ating hantungan na siya ring pinagdaanan ng Anak ng Diyos.

Sino ang may kagagawan nito: ang Diyos ba o ang mga tao? Alinman sa dalawa’y walang pagkakaiba ang kahihinatnan. Ipakikita sa atin ni Pablo na sinira ng kasalanan ang kaayusan ng kalikasan. May mga teksto sa Matandang Tipan na naglalahad na nasa panig ng Diyos ang kalikasan laban sa mga krimen ng tao (Jer 14; Jn 3:7 at 4:11; Kar 5:17-20). Lumago nga ang sangkatauhan na taglay ang kalupitan at karahasan, kaya naman kalalakihan ang nakapangyayari sa mga babae, at may palaaway na diwa ng kalalakihan. At bunga nito ang isang siyensyang naghahangad na makapangyari sa kalikasan: di ba’t ang kagustuhang agawin nang sapilitan ang kaalaman at kaligayahan ang siyang kasalanan ni Adan?

Sinasabi ng biblia na karaniwang may kaakibat na pagsasamantala at pang-aalipin ang pag-unlad ng lipunan. Ginagamit ang pagtuklas ng siyensya upang lipulin ang milyun-milyong buhay, at mas maraming tao ang pinanatiling hikahos ng pag-unlad ng mundo kaysa napagiginhawa nito sa buhay.

Malinaw na napatunayan ng siyensya sa ngayon na ang tao ang sukdulang hantungan ng kabuuan ng agos ng buhay. Pero hindi natin dapat kalimutan na kapatid siya at kabuklod sa lahat ng maybuhay. Hindi tayo inaanyayahan ng biblia na pangarapin ang isang kalikasang pinapanumbalik sa kalagayan ng paraiso sa lupa na tatamasahin ng ilang mayaman. Hindi nito hinihinging “tauhin” natin ang mga hayop na may kanila ring mga karapatan. Iginagalang ng tunay na pag-ibig ang kaayusan ng sangkinapal, at hindi maipapalit sa tunay at responsableng pagmamahal na marunong tumanggap at makipagbuklod sa mga taong malaya ang “pag-ibig sa mga hayop.”

natin alam, ngunit ang espiritu ang sumasamo para sa atin sa paghibik na di kayang sabihin. ²⁷ At siyang sumusuri sa mga puso ang nakakaalam kung ano ang kalooban ng niloloob ng espiritu, sa-pagkat ayon sa Diyos ang pagsamo ng espiritu alang-alang sa mga banal.

Sino’ng magwawalay sa atin sa pag-ibig ng Diyos?

• ²⁸ Alam natin na ginagamit ng Diyos ang lahat para sa ikabubuti ng mga nag-

Ipinagkatiwala kay Adan ang sang-kalikasan: kailangang ibalik niya ito sa Diyos, gamitin ito sa paraang siya mismo’y nagiging handog rin sa Diyos (Rom 12:1 at 15:7). Ito ang ibig sabihin ng paghahain ng mga hayop sa Matandang Tipan. Ang lumalaking pagpapahalaga sa responsabilidad ng tao sa sangnilikha ang nagmumulat sa atin sa isang aspekto ng kasalanan pero inoobliga rin tayo nitong magtanong kung saan tayo dinadala ng ating kasaysayan.

Dumaraing ang sangkinapal dahil sa kirot ng panganganak (22). Mas maraming kontradiksyon at tensyon kaysa mapayapang pag-unlad ang nakikita natin sa mundo: sa totoo’y hindi natin permanenteng tahanan ang daigdig na ito. Lugar pa nga ito ng pighati at madilim na pananampalatayang naghahanda sa atin sa hinihintay natin mula sa Diyos: ang pagiging mga tunay na anak ng Diyos. Walang magagawa ang kalikasan kundi makibahagi sa atin sa *pagsilang (22)* na ito, na ang pagpapakasakit ni Jesus ang siyang tanda. At makikibahagi rin ito sa “kalayaan at luwalhati ng mga anak ng Diyos”: mahirap isiping walang lugar ang mga tao ng pagkabuhay sa espirituwal at bagong daigdig.

• ²⁶ *Mahina nga tayo. Ano at paano tayo mananalangin? (26)* Madalas nating isipin na nagdarasal tayo kapag may sinasabi tayo at may bagay tayong hinihingi. Ipinapakita ni Pablo na hindi ganoon kahalaga ang salita. Ang mahalaga ay ang malalim na pagnanasa ng Espiritu ng Diyos sa ating kalooban.

Ang espiritu ang sumasamo para sa atin. Magandang gamitin ang mga salitang iniuudyok sa atin ng Espiritu kapag inilalahad natin sa Diyos ang ating mga suliranin at alalahanin. At mas maganda kapag inaanyayahan tayo ng Espiritu na manatili sa tahimik na pananalangin, kapag ipinapahatid ng Diyos sa atin ang kanyang kapayapaan.

• ²⁸ Sa mga huling pahina, inilalarawan ni Pablo ang pagkilos ng Diyos sa atin sa pamamagitan ng kanyang Espiritu. Ngunit sa totoo’y nasa lahat ng pangyayari ng ating buhay ang kalinga ng Ama. Walang nangyayari sa mundo o sa ating pamilya o sa ating buhay na nagkataon lamang o nang dahil sa tadhana kaya.

Ang mga nakilala niya’y itinalaga niya. Bini-

mamahal sa kanya, na tinawag niya ayon sa kanyang pasya. ²⁹Ang mga nakilala niya'y itinalaga niya na maging kawangis at kalarawan ng kanyang Anak upang maging panganay siya sa maraming magkakapatid. ³⁰At pagkatalaga niya sa kanila, tinawag din niya sila; at pagkawatag sa kanila, pinaging-matuwid niya sila; at pagkabanal niya sa kanila, niluwalhati niya sila.

³¹Ano pa ang masasabi natin? Kung sumasaatin ang Diyos, sino ang lalaban sa atin? ³²Hindi niya kinaawaan ang kanyang Anak kundi ibinigay alang-alang sa ating lahat. Paanong hindi niya ibibigay ang lahat pang iba kasama nito? ³³Puwede bang hanapan ng mali ang mga hinirang ng Diyos? Ang Diyos ang nagpapaging matuwid sa kanila. ³⁴Sino ang magsasakdal sa kanila? Si Kristo Jesus ang namatay at ibinangon pa at nasa kanan ng Diyos at nagdarasal alang-alang sa atin.

³⁵At sino ang magwawalay sa atin sa pagmamahal ni Kristo? Ang kasawampalad ba, ang hirap, ang pag-uusig, ang gutom, ang kahubaran, ang panganib, ang tabak? ³⁶Sinasabi nga ng kasulatan:

bigyang-diin ni Pablo ang personal na atensyon ng Ama sa bawat isa sa atin. Kilala na tayo ng Ama kay Kristo mula pa sa simula ng mundo: mga anak na kilala na bago pa isilang ngunit nakatalaga sa isang nata-tanging lugar sa sangkinapal!

Tinawag niya sila. Paano man natin nakilala si Kristo, personal na tawag pa rin ito ng Diyos na siyang nagbibigay sa atin ng pagkakataon para sumampalataya.

Pinaging-matuwid niya sila. Inilagay tayo ng Diyos sa ayos, sa isang kaayusang kalugud-lugod sa kanya. Higit pa ito sa kaayusang pangmoralidad para sa mga nangangailangan nito, at isa pa'y hindi garantiya ang ganitong kaayusan na mananatili tayo sa tamang landas. Ngunit may nangyayari sa ating kalooban, may inihahasik sa mundo: mga tagapagdala tayo ng dimabilang na mga pagsasaayos na pagmumulan ng bagong kamalayang lilitaw sa sangkatauhan sa ating kapanahunan o sa mga susunod pang dantaon.

Ang mga nakilala na niya (29). Sa pagbasa sa tekstong ito may nag-isip na hindi talaga tayo malaya, at tiyak na maliligtas ang mga pinili ng Diyos. Kung titingnan nating mabuti, wala namang sinasabi na may mga pinili at may hindi pinili para maligtas. Sinasabi

Dahil sa iyo'y pinapatay kami sa buong maghapon; kami'y naging parang tupang papatayin.

³⁷Ngunit sa lahat ng ito, daig pa natin ang nanalo dahil sa nagmamahal sa atin. ³⁸Natitiyak kong kahit ang kamatayan at buhay, kahit ang mga anghel at pamumuno ng kasalukuyang panahon o ng darating; kahit ang mga puwersa ng ka-itaasan o ng kailaliman; ³⁹natitiyak ko na sa mga nilikha'y walang makapagwawalay sa atin sa pagmamahal ng Diyos na na kay Kristo Jesus na ating Panginoo.

Bakit hindi nananampalataya ang mga Judio?

9 ¹Sasabihin ko sa inyo ang totoo sa harap ni Kristo, nang walang kasinungalingan, at pinatototohanan sa akin ng aking konsiyensya sa Banal na Espiritu: ²Matindi ang aking kalungkutan at walang tigil ang pagdurusa ng aking kalooban ³at ako na sana ang isumpa at ihawalay kay Kristo sa halip ng mga kapatid ko na mga kalahi ko. ⁴Israelita sila; inampon sila ng Diyos; nasa kanila ang Luwalhati at ang mga tipan; sa kanila ipinagkaloob ang Batas pati ang pag-

lang ni Pablo na pinili sila upang *makilala si Kristo*, at iba naman ito kaysa kaligtasan.

Mas malawak ang kaharian ng Diyos kaysa abot ng Iglesya. Malaking bahagi ng Diyos kung paano sila gagabayan at ililigtas, sapagkat iniligtas ni Kristo ang buong sangkatauhan. Kinakausap ni Pablo ang mga nananampalataya at ipinapaalala sa kanila na isang dakilang personal na biyaya ang kanilang pagkakilala kay Kristo; hindi sila dapat panghinaan ng loob.

Tingnan din ang komentaryo sa 9:14.

Sino ang lalaban sa atin? (31) Iniisip ni Pablo ang kasamaan sa paligid na madalas humihila sa atin. Iniisip niya ang araw ng Paghuhukom, kapag iniharap na sa atin ng tagapag-usig, ang Espiritu ng Kasamaan, ang mga nagawa nating kamalian. Iniisip niya ang gulo nating budhi na nagdadala ng pagsisisi. Walang isa man dito ang mas malakas kaysa pag-ibig at pagpapatawad ni Kristo. Hindi dapat matakot ang nananampalataya sa kanyang paulit-ulit na pagkukulang, o magduda sa pag-ibig ng Diyos, ngunit dapat siyang magsikap na mabuhay nang matuwid.

• **9.1** Bilang Judio, kaisa rin si Pablo sa mga pag-aalala ng ilang Judiong naniniwala kay Kristo. Bakit